БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1928 чылда үндезилетингеН

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Тыва область болгаш Қызыл хоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1955 МАРТ 19 СУББОТА № 57 (3251)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ (1 арын).

Колхозтарда тудуг ажылының темпизин дүргедедир (1 арын).

Италия Республиканың элчини Марио Ди Стефанону эш Н. А. Булганиннин хүлээп алганы (1 арын).

Часкы хову ажылдарынга белеткелди үлегерлиг чорудар (2 арын).

Г. Базунов. — Көдээ ажыл-агыйның техниказын шын ажыглаар (2 арын).

МАРКСИСЧИ-ЛЕНИНЧИ ТЕОРИЯНЫ ӨӨРЕНИП ТУРАРЛАРГА ДУЗАЛАМЧЫ:

А. Польщиков. — Империализм дугайында ленинчи теория (2 — 3 болгаш 4 арынар).

В. Баир. — «Өөк» совхозта удуртулганы экижидер (3 арын).

Н. Суковатин. — Одарларны болгаш мал фермаларын суггат-биле хандырар (3 арын).

П. Калинин. — Колхозтарга учётту шын тургузар (3 арын).

Улус демократиязының чурттарында (4 арын).

Тайбынның Бүгү-дедегей Ч[illegible]кин Бюроозунун шиитпирлери (4 ар[illegible]).

Синьхуа агентилели чанкайшичи дээр-бечилерниң Бирмада, Лаоста болгаш Таиландыда үүлгедиглериниң дугайында (4 арын).

Вена Кыйгырыының адаанга ат салышкынларының чыылдазы (4 арын).

КАМНАЛГАНЫҢ ЧУРУМУН ШЫҢГЫЫ САГЫЫР

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң ийиги сессиязының хүлээп алганы 1955 чылда ССРЭ-ниң күрүне бюджеди болза, Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың социалистиг экономиканы улам ыңай хөгжүдер, совет кижилерниң материалдыг члагай байдалын болгаш культурыг деннелин чайгылыш чок бедидер дугайында сагыш човаашкынының чаа херечилели болган.

Бистиң улуг Төрөөн чуртувустуң экономиктиг күүзүнүң болгаш камгаланыг аргазының үндезини болур аар индустриянны моон соңгаар-даа хөгжүдерин Коммунистиг партия мурнуку ышкаш бодунуң кол сорулгазы кылдыр санап турар. Күрүне бюджеди бүгү улус ажыл-агыйын шыңгыы көдүрериниң үндезини болур социалистиг үлетпүрүү хөгжүдериниге акшаландырышкынны чыл бүрүде улам-на көвүдеп турар.

Совет кижилер бо члагай сорулганы ачыдыралга чедишкиниг шиитпирээринче боттарының бүгү күштерин болгаш аргаларын мөөнеп турар. Бүгү улустуң ол демиселинге Тыва областың үлетпүр, транспорт болгаш тудуг черинің ажылчыннары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары боттарының үнелиг салышкынын киргеннер. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидери, продукцияның бот-үнезин чиигедирери, камналганың чурумун шыңгыы сагыыры дээш үлетпүрүүн бүгү адырларында калбарган демисел бүдүрүлгениң иштики курлавырларын элээн чогумчалыг ажыглаар аргаы берген. Бүдүрүлгениң кол болгаш чугула көргүзүглериниң бирээзи болза, камналганың чуруму болур.

Кызылдың алгы заводунуң сапог ялик даараар мастерскаязының ажылчыннары болгаш мастерлери бүдүрүп үндүрүп турар продукцияга чиг-этти камнаары дээш коллективте калбарган социалистиг чарышка багай эвес түннелди чепип алган. Эрткен чыддарды турган чиг-этти ажыр чарыгдаарының фактылары мастерскаларда бо чылын узуткатынган болгаш элээн камналгалыг болган. Чижээ, сапог даараар мастерская (начальниги эш Санников) январь-февраль айларда 70 метр хире хөөмну камнап алган. Ол материаллан мастерская планлан ажыр чүс ажыг эш хромнарны немей берип болур. Ынна дуржулгалыг быжыктылар эштер Кукарин болгаш Юрин олар ай санында хөй чиг-этти камнап ап турарлар.

1955 чылдың баштайгы айларында «Тыва тудуг» трестизиниң ажылынга чамдык чедишкиннер бар болуп турар. Ол хамыктың мурнунда трестиниң болунга онаашкан тудуг планын январь-февраль айларда ажыр күүсеткининден көстүр. Трестиде күш-ажылдың организациязының чаа хевирі—комплексилиг бригадалар тургустунган. Ол бригадаларда күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү анаа бригадаларга көөрде бүдүн чартыктан хөй болган бедзэн. Тудугга камналганың чурумун нептередири-биле бригадаларга тудуг материалдарын чүгле лимит ёзугаар берип турар. Ол чорук тудугжу бүрүзүнүң тудуг материалдарынга шыңгыы камныг болуруун негеп турар. Ынчаарга ол чурум бодунуң чогуур түннелдерин эртеп ийи айларда берген.

Ынчалза-даа «Тыва тудуг» трестизиниң камналганың чурумун ам-даа чогуур негелдезинге чедир боттондырбайн турарын демдеглээри чугула. Оон толаргай чижээнге трестиң бо чылдың январь айда безин 30 мүн хире рубль чарыгдалдыг болганын айтырга-ла четчир.

Камналганың чурумун сагыырынга бистиң транспорт коллективтериниң мурнакчы чолаачылары база эки түннелди көргүзүп турарлар. Автомашиналарның капитал септелгелериниң аразын уздып турган, күрүнеиң септелгелерге көрүнгөн акшы-хөрөнгизин камнап ап, автомашиналарның эдилелиниң хуусаазын уздып турар чүс болгаш ийи чүс мунчу чолаачыларның саны чүгле бистиң областа безин үш чүс кижи ашкан. Облпотребсоюзтуң автотранспорт конторазының ийи чүс мунчу чолаачызы эш Ковалев автомашинаны камныг эдилээнинден 51 мүн рубльдің камналгазын күрүнеге берген.

Камналганы чүгле күш-ажылдың организациязын экижидип, бүдүрүлгелерниң деңдески ажылдаарын организастап база дерилгелерни бүдүрүкчүлүг ажыглап турган чедип ап болур. Чүвени үрей кылыр чоруктарны болдурбазы — камналганың чурумун шыңгыы сагыырының быжыг үндезини болур. Ынчаарга бо негелдеги чурт үлетпүрүүнүң болгаш Қызыл хоорайның чамдык бүдүрүлгелери боттандырбайн турар. Камналганың планын күүсетпейн, харын материалдарны доктаатынган нормазындан ажыр чарыгдап, күрүнеге материалдыг когаралдарны таварыштырыр турары хөөрөр эвес. Бо дугайында Қызыл-Мажалыктың болгаш Туранның райүлетпүр комбинадының ажылының дуржулгазы чижек болур. Қызыл-Мажалыктың үлетпүр комбинады камналганың чурумун сагыывайн, материалдарны ажыр чарыгдаанындан оон бүдүрген продукциязының бот-үнезин аар, план күүсеңдеги дески эвес. Шак мындыг байдал алы үнген комбинаттарны эрткен чылын саңхөө талазы-биле бергедээшкинге таварыштырган. Эрткен чылдың ол чоруун областың чурт үлетпүр эргелериниң болгаш ады үнген үлетпүр комбинаттарының удуртукчулары уттуп болбас ужурлуг.

Камналганың чурумун сөс кырынга эвес, а харын ажыл херек кырынга сагыш турар бүдүрүлгелер, транспорт болгаш тудуг организациялары хөй камналганы болгаш орулганы чедип ап турарын практика көргүскен.

Бүдүрүлге черлериниң болгаш ажылагый организацияларының хөй-хөй удуртукчулары камналганың чурумун ажылчын бүрүзүнүң шыңгыы сагыырын негевейн, ону аная чүве кылдыр көрүп турар. Күрүнеге болгаш бүдүрүлгениң бодунга улуг ужур-дузалыг бо айтырыгны өөдүр үнелеевейн турар шак мындыг чоруктар-биле бистиң ажылчыннарывыс болгаш хөй-нинги организацияларывыс демисешпейн турар фактылары-биле моон соңгаар эштежип болбас ужурлуг бис. Продукцияның бот-үнезин чиигедир болгаш оон шынарын экижидер, камналганың чурумун ажылдың участка бүрүзүнге шыңгыы сагыыры дээш социалистиг үлетпүрүүн ажыл-ишчилериниң патриоттуг шимчээшкинин хүн бүрүде удуртуру чер-черниң партия организацияларының дорт хүлээлгези болур.

Италия Республиканың элчини Марио Ди Стефанону

ЭШ Н. А. БУЛГАНИННИҢ ХҮЛЭЭП АЛГАНЫ

Март 15-те ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин Италия Республиканың ССРЭ-де онза болгаш бүрүн эргелиг элчини Марио Ди Стефанону хүлээп алган.

(СЭТА).

Тракторларлыг эшелоннар күр черлерге

ХАРЬКОВ. Март 14-те Харьковтан Кустанай областа «ДТ—54» деп дизельдиг тракторлар сөөрткен эзлчеглиг демир орук составы чоруткан. Бо — Казахстанның күр болгаш курукан черлер шиңгээдип алыр районнарынга Харьковтуң трактор тудукчуларының бо чылын чоруткан үжен дугаар поездзы.

Март эгезинде заводтан чоруткан составтар черни ханы аңдарып турар трактор чолаачыларының күш-ажылын дыка чиигедип турар башкарылга системазын болбаазыраткан машиналарны күр черлерниң механизаторларынга чоруткан.

(СЭТА).

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ

Полтава. Полтаваның уран-чүүл музейинде улустуң уран-чүүлүнүң область делгелгези ажыттынган. Делгелгеде чурумал, керамика, ыяшка сиилиир, уран-шевер дааранылга талазы-биле ажылдарны көргүскен.

Чуруктa: делгелгениң залдарының бирээзинде.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Колхозтарның планнаашкын практиказында чаа чүүл

ОДЕССА. Любашев МТС зоназының көдээ ажыл-агый артельдери бо чылын 320 мүн ажыг центнер тараанны ажаап алырын планнаан, бо болза, эрткен чылдаазындан ийи катаптан хөй. Бо хире дүжүттү алыр дээр болза, колхозтар тарыга шөлдериниң хөрзүнүүнүң тургузуунга улуг өскерилгелер киирип турар.

Эвээш дүжүт берген, чазын чажып тарыыр кызылтасты бо чылын болбаазырадып ажылдаарындан олар ойталаан, сула тарылгазын кызырып, кукуруза тарылгазын 2 мүн гектар ажыг көвүдеткен. Районда кол культура—чигир свеклазының тарыга шөлү 400 гектар өзер.

Тараанның болгаш чер ажылының ескедаа продуктуларының ниити чыылдазын көвүдедирин чүгле тарыга шөлдериниң хөрөүнүүнүң тургузуун өскертириниң болгаш көвүдедириниң күсели-биле эвес, харын база бүдүрүлгеге дешилгелиг агро аргаларны калбак нептередип турган чедип алыр.

Трактор ажылдарын чаазы-биле планнап турар. Бо чылын чигир свеклазының бүгү шөлдериниң чартыын механизастынган херекселдер-биле ажылдап кылыр. Үнүштерни дөрбелчин-уяланчак кылыр тарыыр чорук болбаазырадылганы ийи угланыышкыннарга чорудар аргаы бөөр болган дүжүттү дыка бедидер.

(СЭТА).

Колхоз шөлдерни улам өки ажыглаарын планнап турар

УСТЬ-ЛАБИНСКАЯ СТАНИЦА. (Краснодар край). Планнаашкынның практиказын өскертир дугайында партияның болгаш чазактың чаа доктаалын холбаштыр Усть-Лабинский районнуң «Кубань» көдээ ажыл-агый артелиниң ажыл-агыйынга кандыг-кандыг өскерилгелер болур ирги? СЭТА-ның корреспондентизи колхозтуң даргазы П. Свечниковтан мындыг айтырыгны салган.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады Петр Свечниковтуң чугаалаары болза, чаа доктаал колхозтар удуртукчуларының инициативазын калбартыр, районнуң оңзагай байдалын хамаарыштыр ажыл-агыйны турсузар аргаы биске берип турар. Чижээ, шаанда биске чыл бүрүде 600—700 гектар чазын тарыыр арбайны планнап турган. Ол гектардан 16—17 центнер дүжүттү биске берип турган. Күзүн тарыыр арбай гектардан 19—21 центнер дүжүттү берип туроа-даа ону биске планнавайн турган. Ындыг хевирбиле бистер гектар бүрүзүнден-не 2—3 центнер тараанны чедир албайн турган бис. Ынчалза-даа оон-биле чидириг кызыгаарлатынмайн турган. Бистиң Кубаньга күзүн тарыыр арбай чазын тараан арбайдан болгаш күзүн тараан кызылтастан 2—3 неделя мурнай быжып турар. Ынчангаш бис июнь 20—25-те черни хостан болур болгаш тараага хереглээр кукурузаны, тарымал тоорукту, кырыгкараны, чингетараанны азы судан сигенни тарыы болур бис.

Сөөлгү ийи чылдың дургузунда бистер күзүн тарыыр арбайны 100—200 гектар черге тараан бис. Ол культураны тараап ажаап алган шөлдерге гектар бүрүзүнден 12—15 центнер тарымал тоорукту, 20—25 центнер кукурузаны, чүс-чүс центнер силосту ажаап алган бис.

Бис колхозтуң активи-биле баштайгы хемчеглерни айыткан бис. Чазын тарыыр арбайны 600—700 гектарны тарыырын бис чугула деп санавас бис. Ону күзүн тарыыр арбай-биле солуур херек. Бис үрезинге хереглээри-биле чүгле шоолуг улуг эвес 30—50 гектар чазын тарыыр арбайны тарыыр бис.

Күзүн тараан арбайны ажаап алган дерааи-на июньда кукурузаны, кырлыг караны, судан сигенни тарыыр бис. Ол чорук 7—8 мүн центнер кукуруза тараазын, он-он мүн чедир бирги сорулуг кырлыгкара крупазын немей бөөр. 200 гектар судан сиген баштайгы кезиишкинде 8 мүн центнер сигенни бөөр, а оон соонда бүгү күстүн дургузунда малга одар болур. Мында киирген саннардан көстүп турары болза, бир культураны солуур болгаш хоорунга тарыыр тарылганы чорудары көдээ ажыл-агый продуктуларының чыылдазын көвүдедиришиң чугула фактору болур.

Ам бодуруустуң бүдүрүлгевисти планнавышаан, күрүнеге херектиг көдээ ажыл-агый продуктуларының болгаш чиг-этти саның база бистиң хереглелиристи барымдаалап турар бис. Моон мурнунда биске 600 гектар клещевинаны планнап турган. Оон дүжүдүн гектарга 6—7 центнерни өстүрүп, гектардан 2—3 центнер дүжүттү ажаап ап турган. Чүге? Чүге дээрге, клещевина дээрге, хөй күш үнер культура. Комбайн-биле ажаап турда мажакталып үнер чорук хөй. Хол-биле ажаарга чидириг чок болур. Бо чылын шупту 175 гектар клещевинаны тарыыр бис. Ынчалза-даа ону шуптузун хол-биле ажаап алыр бис. Ол чорук шыгжаар дүжүттү дыка көвүдедир.

425 гектар шөлү хостап ап, аная кукуруза тарыыр бис, оон гектар бүрүзүнден-не 37—40 центнер тараанны алыр бис. Тарылга планнарын эде көрүп турган, чигир свеклазының, мал чеми свекланың шөлүн, мал чеми морковьтуң, тыкваның тарылгазын улгаттырар бис, кукуруза тараан черге тыквының сырый тарылгазын чорудар бис.

Малдың продуктулуун көвүдедирин планнарынга чогуур өскерилгелерни киирер бис. Планнаашкынның чаа практиказы СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирин чедиишкиниг күүседиривске дузалаар.

(СЭТА).

Кукуруза тарылгазынга белеткел

ТАМБОВ. Областың колхозтары болгаш совхозтары кукуруза тарылгазынга белеткенин турар. Ол культураның тарылга шөлү 7 катап калбарар болгаш 100 мүн гектар чедер. Оон тарылга шөлүн эвээш продуктулуг шынааларны, одарларны болгаш куруг черлерни аңдарып, а ол ышкаш эвээш дүжүттүг тараа культураларын кызырып турган улгаттырар.

Областың районнарынче чурттуң мурнуу чүгүнден келген кукуруза үрезиннерин боруткан. Тараа кылдыр шуут бышкан түс черниң сорттарының үрезиннериниң белеткелин база чорудуп турар.

Знаменский районнуң Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артели хөй чылдың дургузунда кукурузаны кодан чаныың участоктарынга өстүрүп келген, ол артельдиң колхозчулары үнелиг эгелекчи саналды үндүрген. Олар үрезининиң чартыын колхозка дүжаар, тараа алырыбиле 35 гектар шөлү түс черниң сорттары-биле тарыыр деп шиитпирлээннер. Знаменский, Бондарский, Сампурский районнарның колхозчулары база боттарының көдээ ажыл-агый артельдеринге он-он пуд кукуруза үрезиннерин дужааганнар.

(СЭТА).

Сталино область. Марьинский районнуң Елизаветовка суурунда Хрущев аттыг көдээ ажыл-агый артелинде колхозтуң чаа клубу—областа эң эки клубтарының бирээзи.

Чуруктa: Хрущев аттыг колхозтуң чаа клубунуң чанында.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Кукуруза тарыкчыларының дуржулгазын өөренип турар

ДНЕПРОПЕТРОВСК. Воронеж областың көдээ ажыл-агый ишчилериниң телээлери маңаа чораан барган. Хову бригадаларының бригадирлери, звеночулар, агрономнар, совхозтар ажылдакчылары кукуруза өстүрериниң мурнакчы дуржулгазы-биле тодаргай танышкан.

Воронежтиң тараажылары Ново-Московский районда Чкалов аттыг колхозка чораан. Колхоз даргазы А. Щербина, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры звеночу М. Карпеза, колхозтуң агроному Г. Демченко оларны колхозтуң чедишкиннери-биле танышты-рып, хайнак кукурузаның үрезинин өстүрер дугайын чугаалап берген. Кукурузаны ажылдап кылырының дешилгелиг арга-лары каш чылдарның дургузунда гектар бүрүзүнден ортумаа-биле 45 центнер тараа алыр арганы бо көдээ ажыл-агый артелинге берген.

Тараа ажыл-агыйының украин эртемшинчилел институдунга воронежчилер хайнактаан үрезиннерни өстүрериниң болгаш кукурузаны ажылдап кылырының агротехниказының дугайында лекцияны дыңнаан.

Воронеж районнуң «Червоний партизан» колхозка база чораанар, аная Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры сураглыг звеночу М. Е. Озериный-биле ужурашканнар. Рекордтуг дүжүт берген кукурузаның хайнактаан чаа сортузу «Партизанканы» өстүрүп алган бодунуң аргаларының дугайын аалчыларга ол дыңнаткан.

(СЭТА).

Колхозтарда тудуг ажылының темпизин дүргедедир

Тудуг ыяжын сөөртүп турар

Улуг-Хем районнуң Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң тудуг бригадазы тудуг планын күүседир дээш организастыг ажылдап турар.

Бригада 3500 чудукту кезип, чонуп белеткээн болгаш 200 чудукту, тудугнуң өарын хереклерни кылыр 50 санныг пеш чудуктарын тудуг участогунда дүжүрген. Тудуг материалы сөөртүр ажылга Шагаан-Арыг МТС улуг дузаны көргүзүп турар. Тракторист эш Ноковин хүн нормазын 130 хуу чедир күүседип турар.

Мал кажаалары тударынга 20 кижини тускайлап тургускан болгаш олар тудуг материалын четчирп-биле белеткеп алган, ам тудуг ажылын чорудуп турар.

Планны күүседиринче кичээнгейни күштелдирер

Бай-Тайга районнуң Молотов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң сууру чыл бүрү өзүп, чаа-чаа чуртталга бажыңнары немежип турар.

Эрткен чылын 34 чуртталга бажыңнары болгаш 7 чыл школазының тудуун доозуп ажыглалда киирген. Колхоз бо чылын 35 чуртталга бажыңы, клуб, уруглар яслизи, колхоз баштаар черниң конторазы, бир склад болгаш тудуг бригадазынга бир ниити чуртталга бажыңы тудар планныг. Бо улуг сорулганы күүседир дээш колхоз баштаар чери, тудуг бригадазы, бүгү колхозчулар улуг кичээнгейни салып, белеткел ажылын чорудар үжүрлүг.

Ындыг турбуже белеткээн тудуг материалдарын колхоз суурунче сөөртүр-ажыл кончуг оожум чоруп турар.

БОТТУГ УДУРТУЛГА НЕГЕТИНИП ТУРАР

Бии-Хем районнуң колхозтарында тудуг ажылының темпизи оожум чоруп турар. Бо чылын районнуң колхозтарында 8 тудуг бригадаларын организастаан. Оларга 21 аътты, 14 автомашинаны, 6 трактор-ну, 3 прецептиг автомашиналарны быжыглаан болгаш 7 пилорама ажылдап турар. Тудуг материалдары белеткээринге 85 кижи ажылдап турар. Район 6500 кубометр тудуг материалдары белеткээр планныг турган, 4690 кубометрни белеткээн болгаш оон иштинден колхозтарның тудуг шөлдеринче 1364 кубометр ыяшты чедирген. 1000 кубометр тудуг ыяжын дилер турган чүгле 155 кубометрни дилген. Районнуң колхозтары бо чылын чуртталганың 60 бажыңын тудар. Ам чүгле 5 бажыңны чаа-ла тудуп эгелээн болгаш эрткен чылдың чедир туттунмаан 11 бажыңнарының чаңгызын тудуп доосканн. Ол ышкаш районда мал кажаалары тудар ажыл эңгне багай чоруп турар.

Районнуң чамдык колхозтарында тудуг ажылының темпизи оожум. Чижээ, «Қызыл тараачын» колхоз 1300 кубометр тудуг ыяжын сөөртүр турган чүгле 100 кубометрни тудуг шөлүнче сөөртүп алган.

Ол ышкаш «Искра» колхоз тудуг ыяжын белеткээрин 99 хуу күүсеткен хирезинде, тудуг шөлүнче оон 25 хуузун сөөрткен. Ол колхозтарда ыяш дилер ажыл ам-даа эгелевээн.

Белеткетинген тудуг материалын сөөртүр талазы-биле өске-даа колхозтар кол кичээнгей салбайн турар. Ленин аттыг колхоз тудуг ыяжы белеткээрин база-ла күүсетпээн. Ол колхозтуң даргазы эш Мактар тудуг бригадазының ажылын эки организастаарының улуу, харын тудугжуларны өске ажылдарже чорудуп тургулаан. Оон уламындан колхоз эрткен чылдың тудуг планын күүсетпээн.

Районда тудуг ажылы бо хире багай чоруп турунда райкүүском болгаш районнуң тудуг кылдызы, Туран МТС-тиң директору колхозтарга организас талазы-биле боттуг дузаламчыны кошкак чедирип турар.

Тудуг ыяжының белеткели

Сүт-Хөл районнуң «Сталинчы орук» көдээ ажыл-агый аргелиниң тудуг бригадазы 120 кубометр ыяшты кезип белеткеп алган, ам колхоз суурунче сөөртүп турар.

Колхозтуң бо чылгы тудуг планында 200 олуттуг клуб тудуу көрдүнген. Клуб тудуун дүрген доозуп, ажыглалга киирер дээш бригада шалыкын темпиби-биле ажылдап турар.

КОЛХОЗТА ЧАА ТУДУГЛАР

Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артели культура албан черлериниң чаа тудугларын доозуп, ажыглалда киирип турар.

Колхозта 5 орунтуг эмнелге болгаш почта салбырлары ажыттынган. Ам электростанциязының болгаш пилораманың тудуун чорудуп турар.

Ажыл организастыг чоруп турар

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелинде тудуг ажылы организастыг чоруп турар. 1200 кубометр ыяшты кезип белеткээн, 360 кубометрни тудуг участогунда дүжүрген болгаш ыяш сөөртүлгези үргүлчүлеп турар. Тудуг бригадазы тудуг ыяжы белеткээринге чергелештир 1620 кубометр одаар ыяшты белеткеп тургускан болгаш 164 кубометр ыяшты дилген.

Бригада бо чылгы планындан 500 ажыг хөй кирер бир кажааны ажыглалда киирген болгаш 2 чуртталга бажыңының тудуун ам доозуп турар.

Комсомолчуларның тудуг ажылынга киржилгези

Өвүр районнуң «Қызыл тук» колхозунда эш Семис-оолга удурткан комсомолчу аныяктарның 14 кижи составтыг тудуг бригадазы бо чылдың эгезинден бөөр инек фермазында 2 өрээл чуртталга бажыңының болгаш 300 баш чаш мал кирер эки шынарлыг 2 кажааның тудуун доозуп ажыглалда киирген.

Ам 300 баш хой кирер бир чаа кажааның тудуун кылып турар болгаш октябрь 1-те чедир малдың эки шынарлыг 6 кажааларын, малчыннарга 8 чуртталга бажыңнарының тудуун доозар деп социалистиг чарыштың хүлээлгелерин алган ажылдап турар.

Тудуг бригадазында ажылдап турар аныяк тудугжулардан О. Дойдан, К. Куу-Сар, К. Мунзук олар хүн нормазын 150—200 хуу күүседип, мурнакчылар болуп турарлар.

Часкы хову ажылдарынга белеткелди үлегерлиг чорудар

Чаа-Хөлдүң машина-трактор станциязы септелгени организастыг чорудуп турар

Чаа-Хөл МТС часкы тарылгага тракторлар болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин чогуур үезинде организастыг чорутканы-биле ам доозуп турар.

МТС-тиң механизаторлары боттарының аразында тус-тус социалистиг чарышты салып алган ажылдап турар. Ам 24 тракторларны, 34 сеялкаларны, 9 культиваторларны, 22 андазыннарны, 13 лущильниктерни болгаш 52 илирлерни септеп дооскан. Септелгениң шынарын хыналадаан эки деп демдеглээн.

Эштер Савченко, Түктүг-оол, Чылбек оларның удуртқан механизаторлары кызымаккай ажылдап, боттарынга хамаарышкан тракторларының болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин февраль 20-де бүрүн доосканнар. Аныяк механизаторларның иштинден эштер Мохов, Богорубов, Козлов, Новоселов болгаш Т. Сыпык олар ажыл нормазын хүн бүрүде 180-295 хуу күүседип, социалистиг чарыштың мурнакчылары болуп турарлар.

МТС-те партия, комсомол болгаш профэвилел организацияларындан механизаторлар ортузунга агитасмассалыг ажылдарны эки организастаан. Механизаторларның алган социалистиг чарыжының түңнелин көргүзүг самбыразынга болгаш «механизаторлар» деп хана солунунга айда 2 удаа үндүрүп, аңаа мурнакчыларның дуржулгазын чырыдып, четпестерни илередип турар. Кызыл булуңнуң дерилгези эки. Ында музыка херекселдери, шахмат, шашка, солуннар, журналдар болгаш номнарны делгээн.

МТС-тиң аныяк механизаторлары 1955 чылдың часкы тарылгазын кыска хуусаада бедик агротехниктиг деңнелге чедишкиннинг доозары дээш амгы үеде септелгениң шынарынче кол кичээнгейни салып турар.

С. СОТНАМ,
МТС-тиң механизатору.

Тарылга шөлүн удобрениелеп турар

Улуг-Хем районда Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң хову ажылының бригадаларының кежигүннери бо чылын тараадан бедик дүжүттү алыры дээш бедик шынарлыг үрезиннерни бүрүн белеткээн. Тарылга шөлдеринде 380 тонна өдекти, 7 тонна куш өдээн төккен. 95 ажыл аттарын тускай азырада тургускан.

Колхоз 24 андазынны, 42 илирни, 98 хомутту, 27 тергени септеп алган.

Огород бригадазы парниктериң 151 рамаларын белеткевишаан, 65 мун чемиштиг саважыгаштарны кылган.

К. ДОРЖУКАЙ.

МЕРГЕЖИЛДИГ МЕХАНИК

Ондар Демчик 1952 чылда Новосибирскиниң киномеханиктер школазын доозун келгеш-ле Эрзин районунга ажылдап эгелээн. Баштай ону районнуң көжер кино механигинге томуйлаан. Чаа-ла школа доосканы келген оолга ажылдаары берге болбайнаан, ынчалза-даа ол бергелерге дүжүп бербээн. Ондар кино чуруктарны, аппаратураны, моторну ырак колхозтарже, сумуларже чедирип, кыштың кандыг-даа соок берге үеринде чоннуң ортузунга идепкейлиг ажылдап келген. Ол-ла чылын эш Ондар Демчик Эрзин районнуң эң ырак сумузу—Качыктың чонунга бир дугаарында-ла барып кинону көргүскен. Ол үеге чедир көжер кинону ындыг ырак черлерге чедирбейн турган.

Удаваанда, бир чыл болганда, чоннуң хүндүткелин ол чаалап алган болгаш ону районнуң улуг кино механигинге томуйлаан. Аныяк механик чоннуң мурнунга бодунуң хүлээлгезин ак-сеткилдиг-биле күүседип турар. Эш Ондар Демчиктиң кызымаккай күш-ажылын областың культура эргелели хөй удаа мактап демдеглээн.

Оон кино үндүрүп турар үезинде үзүктелир, үрелир чоруктар кажан-даа болуп көрбээн. Оон ажылдап турар чери арыгсилиг. Ол ышкаш чаа кинода болуушкуннарның уткалын көрүкчүлерге баш удур тайылбырлап турар. Совет кине-матеграфияның чедишкиннериниң дугайында суг-таал ажылын ВЛКСМ райкому-биле кады чорудуп турар. Механик районнуң культура килдиан-биле болгаш ВЛКСМ райкому-биле тудуш харызаалыг. Дараазында айда кандыг чаа кинолар хереглетниң турар болдур, ону чоннуң сонуургалын өзугаар областың кинофикация чериндан чагыдып ап турар. Чагыг өзугаар алган киноларының рекламаларын (чуруктарын) клубтуң көскү черлеринде азып турар.

Ондар Демчик бодунуң мергежилин бедидери-биле «кино» деп журналды чагыдып алган болгаш аңаа хамаарышкан техниктиг литератураның номнарын номчуп турар. Оон аңгыда уран-чечен чогаал номнарын номчуурунга база-ла улуг сонуургалдыг. Чүгле сөөлгү каш айларның иштинде район библиотеказындан В. Кочетовтуң «Журбиннер», Л. Толстойнуң «Тараа» деп номнарын номчаан. Ол дыка хөй аныяктарга бодунуң арга-дуржулгазын дамчыдып, өөреткен. Оон өөреткени аныяк киномеханиктер: Шомбунов, Даш-оол, Дадар-оол олар кинону улуг мергежил-биле үндүрүп билирлер.

А. ЧАРАШ-ООЛ.

Тудуг планын күүседир дээш демиселде

СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң доктаалын болгаш Пленумга Н. С. Хрущевтуң илеткелин Чөөн-Хемчик районда «Искра» колхозтуң колхозчулары өөренип турарлар. Пленумнуң шиитпирлерин амыдырал кырынга боттандырары дээш колхозчулар аразында социалистиг чарыштыг ажылдап турарлар.

Ол колхозтуң тудуг бригадазы сонгулда хүнүнге чедишкиннинг ужуражып, чурталганың 2 бажыңын, автомашинаның бир гаражын, чазаныр мастерскаяны болгаш 50 баш бызаа кирер кажаны ажыгладa киргген. Бригада чурталганың 2 бажыңын болгаш бир чүнар бажыңын тудуп доосканы.

2500 кубометр тудуг материалын белеткээр планын бригада ажыр күүседип, 4466 чудуктарны колхоз төвүнде чедиргген, 985 кубометр ыышты машина оруунче сөөрткен. 75 ат күштүг локомобильди болгаш пилораманы тургускан.

Тулуг бригадазында О. Долчан-оол, Х. Деспелдей, С. Баир болгаш К. Комбуй-оол олар ажыл нормазын 175—200 хуу күүседип, идепкейлиг ажылдап турарлар. Бригадада чугай өртедир бөлүк 10 ажыл хүнүнде 50 тонна чугай кирер черни каскан. Токпак ыыш кагар бөлүк планын 165 хуу күүседткен.

ДАЖЫ-СЕГБЕ.

Малдың чаш төлүн эки доруктуруп турар

Кызыл районнуң «Черби» колхозунуң дуржулгалыг хойжузу М. Кавай-оол, ам төрээн 57 өшкүнүн 63 ачайларын эки доруктуруп турар.

М. ЧЫДЫҢ.

• • •

Ол районнуң «Баян-Хем» көдээ ажыл-агый артелинин хойжузу М. Манчаккай, эрткен чылын 169 хойдан 183 хураганнарны бүрүн өстүрүп, колхозунуң ниити малынга дужаан бергеш, 3 хойну немелде төлевирге алган. Ам оолдаан 33 хойнуң 36 хураганнарын эки өстүрүп турар.

А. ТОРЛУК.

• • •

Өвүр районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозтуң чылгычылы эрткен чылын 88 беден 84 кулуннарны колхозка өстүрүп берген.

Колхоз баштаар чери эш Х. Тюлюшке 1 бызаа, 3 өшкүнү немелде төлевирге тывыскан.

В. НАТПИТ-ООЛ.

Колхозта чаа клуб ажыглалда кирген

Кызыл районнуң Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артели 500 олуттуг чаа клубтуң тудуун доосканы ажыглалда киргген.

Колхозтуң бот-тывынгыр уран-чүүл бөлүмү бодунуң ажылын чаа клубта чоруда берген болгаш шилерни, концерттерни колхозчуларга көргүзүп турар. Клубта турум кино доктаамал ажылдай берген.

К. ОЙДУП-ООЛ.

Көдээ ажыл-агыйның техниказын шын ажыглаар

Күрүне көдээ ажыл-агыйны күчүлүг совет техника-биле хандырып турар. Ол чорук болза, колхозтарда болгаш МТС-терде күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң улам ыцай өскүдезинге, бүгү көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүүн, мал ажылының продуктулуун белдеринге болгаш чуртка көдээ ажыл-агый продуктуларының албекшилин тургузарынга бүгү болгунар аргаларны берип турар.

Көдээ ажыл-агыйга сөөлгү чылдарда бердинген ямы-бүрү хевириниң техниказы белик бүдүрүкчүлүү-биле ылгалып турар. Социалистиг көдээ ажыл-агыйның механизаторлары ол күчүлүг техниканы шинчээдип ап турар. МТС-тер мурнакчы механизаторларның эгелекчи чоруу-биле колхозтарның ховуларынга амгы үениң өскүлүг көдээ ажыл-агый машиналарын ажыглаарының аргаларын хереглеп, чижээ, комбайннарның бөлүк ажылдаарын боттандырып турар.

Ындыг-даа болза, бистиң областың эзэн хөй МТС-тери көдээ ажыл-агый машиналарын болгаш механизмнерин амдыгаа чедир бүрүн ажыглап шыдавайн турар. Ажыл шагының деңкезинде машиналарны хөй тургузар ийикпе азы оларның бүдүрүкчүлүү дыка куду болуп турар.

СЭКП ТК-ның сентябрь Пленуму көдээ ажыл-агыйның амыдыралчы чугула адырларының онза чыдын каан турарының бир кол чылдагааны болза, күчүлүг техниканы мырыңай четпес ажыглап турарында болур дээрзин айыткан.

МТС-тер «ДТ—54» деп дизельдиг тракторлар-биле хандыртынган болгаш оларда дугуйлуг тракторлар кончуг эвээш. Дыка чиик өртектиг кывар чүүл-биле ажылдап турар дизель шимчедикчилерлиг илчирбелиг тракторларның күсели-биле трактор паркы дүрген чаартынып турар. Дизельдиг тракторлар болза, сайзырангай машиналар болур, оларның тургузуу болгаш ажыглалы нарын байалдыг. Ол тракторларга ажылдаар механизаторлар шынгыы белеткелдиг болурун болгаш тракторларны ажыглаарының чурумун ылап сагыырын олардан негеп турар. Ол негелдени чамдык МТС-териң удуртукчулары өөренип көрбейн турар.

Кызыл-Мажалык МТС-те трактор паркы багай ажыглатынып турар. Тракторларны баштай ажыглаарының кол чурумун МТС-тиң ажылдакчылары үреп турар. Трактор ыявыла алды шактың шенелде ажылдадыышкының эртпейн, а ол-ла дораан аар ажылга кирип турарындан ооң механизмнери өй-тап эвес, аар чүүкке таваржып, детальдар дыка дүрген алеп турар. Шимчедикчиниң соксаал чок ажылдаарын хандырар дээш трактористер дизельдиг тракторларны эки шынарлыг, арыг кывар, чаар материалдар-биле хандырары чугула. МТС-терде тракторларны ажыглаарының бөдүүн чуруму безин сагытынмайн турар.

МТС-тер кывар, чаар материалдарны кадагалаарынга таарымчалыг байдалды тургуспаан, кывар, чаар материалдар будар херекселдер сандаргай байдалда. Машиналарны кывар, чаар материалдар-биле хандырарынга харыысалга чок чорукта нарын арыглаашкының оттуруушкун фильтрлери дүрген бокталыр, ынчангаш шимчедикчиниң күжү кудуваар. Кандыг-бир чылдаган-биле шөлге дизельдер чазыышкының болгаш чыып эптеңшкиниң чорудуп болбас. Эзэн хөй МТС-териң удуртукчулары-даа, трактористери-даа ол ыяавыла техниктиг негелдениң чурумун шыңгыы сагыйайн турар.

Трактор бүрүзүнүң техниктиг көрүдезин болгаш ажаалдазын доктаамал чорудары негетинип турар. Бо бөдүүн негелдени чамдык МТС-тер күүсетпейн турар. Аңаа онза кичээнгей салыры негетинин турар чүгле «ДТ — 54» деп тракторларның ажыглалының, техниктиг көрүдезиниң болгаш ажаалдазының дугайында чурумун МТС-тер үреп турар эвес, харын еске-даа көдээ ажыл-агый машиналарының техниктиг көрүдезиниң болгаш ажаалдазының чурумун үреп турар фактылар бар.

Машина-трактор станцияларында болгаш колхозтарда сад-огород тарыыр «ХТЗ — 7» деп биче хемчөлдиг тракторларның дугайында механизаторлар болгаш колхозчулар улуг сонуургалдыг болуп турар. Ол машиналар беш скоростыларлыг болгаш аскылыг, кожуддалыг чепсек-херекселдер-биле ажылдап турар. МТС-тер оларны чер аңдарылгазынга, илиирташкининге, культивацияга, ногаа, бахча, техниктиг культураларның одуртлар аразын ажылдан кылырынга болгаш слгея кезилдезинге ажыглап турар.

Ол машинаны бөдүүн арга-биле чорудар, аңаа онза ажаалга негетинмейн турар. Ол машиналар кам чок эдиледдеп үрелгеш, үргүлчү аңаа хей турар чорукка таваржып турар. МТС-териң удуртукчулары механизатор кадрларның мергежилин бедидеринче, оларның техниктиг өөредилгезин чорударынче болгаш мурнакчы дуржулганы нептередиринче эвээш кичээнгей салып турар. Чаңгыс-даа хүнде практикалавазан кижилер дораан-на тракторларга ажылдап эгелээр таварылгалар эвээш эвес.

Машиналарның кышкы кадагалалынче онза сагыш салыры чугула. СЭКП ТК-ның сентябрь Пленуму машина-трактор болгаш тускайжытынган станциялар тракторларга ийи—үштен эвээш эвес гаражтарлыг, комбайннар кадагалаарынга ийи — үш сарайлаалыг болгаш көдээ ажыл-агый машиналарын тургузар четчир санныг серилерлиг болгаш бетон шөлдерлиг турарын чугулаан айыткан.

Машина-трактор станцияларының удуртукчулары көдээ ажыл-агый техниказының кадагалалынче четпес сагыш салган. Трактор бригадаларындан эккелген тракторлар эзэн үениң дургузунда аштатынмаан хевээр Кызыл-Мажалык МТС-тиң девискээринге турган болгаш кадагалалга акты өзугаар дужаатынмаан. Ооң түңнелинде эзэн хөй тракторлар чазык болгаш аштатынмаан болган. Бо чылдың январыга чедир 24 тракторлар ол МТС-тиң кадагалалынга дужаатынмайн, сандаргай байдалга турган.

Чадаана МТС-те техника кадагалалы база эки эвес. Бүгү тракторлар МТС-тиң кадагалалынга чогуур үезинде дужаатынмайн турган, оларның үүрмек деталь кезектерин чугаалаваска безин илчирбелери, кабиннери, электри дериглери чок болгулаан. Чамдык комбайннар база-ла үр үеде кадагалалга кирбейн, оларның чамдыктары сандаргай байдалга турган. Комбайннарны онза ажаары болгаш кадагалаары чугула. Ол МТС-тиң удуртукчулары ындыг үнелиг техниканы шыңгыы кадагалалга тургузарынче сагыш салбаан.

Машина-трактор станцияларының удуртукчулары болгаш тускай эртемниг-дери хову ажылдары доозулган соонда, машиналарны кадагалаарының бүгү чурумнарын сагыышаан, техниканы шыңгыы камныг болгаш камгалалдыг тургузары чугула. Үр кадагалалда турар машиналарның техниктиг ажаалдазын доктаамал чорудар херек.

Көдээ ажыл-агый техниказын шыңгыы камныг тургузары болгаш шын ажыглаары болза, бүгү машина-трактор паркын бүрүн ажыглаар арганыг болур. Агрегаттарның ажылының бүдүрүкчүлүүн белдер, бүгү тараа, ногаа культураларының дүжүттүүн көвуделир, септелгеге чарыгдаар акша-хөреңгини болгаш материалдарны камнап алыр чорукка техниканың шыңгыы кадагалалы болгаш камныг эдилели улуг ажык-дузалыг болур.

Г. БАЗУНОВ,
көдээ ажыл-агыйның область эргелелиниң МТС-тер эргелелиниң улуг инженери.

Школаның одаар ыяжын белеткээр

Кызыл районнуң «Тиилелге» көдээ ажыл-агый артелинде 7 чыл школазының одаар ыяжының белеткелинге колхоз баштаар черинин даргазы эш Чүлдүм, Чедер көдээ Советтиң даргазы эш Оруже сагыш салбайн келгеннер.

Колхоз баштаар чери эрткен чылын школага 150 кубометр одаар ыяш белеткеп бээри-биле школа-биле көрөө чарыг алгаш күүседип бербейн, школаның өөредилгези эгелээр үеэ чедип келгенде колхоз даргазы эш Чүлдүм школага одаар ыяш белеткеп бээриндеп ойталаан.

Колхоз даргазы эш Чүлдүм школага ыяш белеткеп бээриндеп ойталап каарга школа директору эш Очур-оолга дүвүрээзиниг байдал таваржып, школаның өөредилгезинин эгелээр хүнү чоокшулап келгенде чамдык башкыларны болгаш ажылчыннарны эвиледдеп алгаш ыяш белеткээн.

Школа ажылын бүгү-ниитиниң хөрээ кыдыр көрүп, эрткен чылдың четпестерин катаптаразын чедип алыр херек.

М. ШУР-ООЛ.

МАРКСИСЧИ-ЛЕНИНЧИ ТЕОРИЯНЫ ӨӨРЕНИП ТУРАРЛАРГА ДУЗАЛАМЧЫ

Империализм дугайында ленинчи теория

Пролетаржы политиктиг экономияның үндезилекчилери Карл Маркс биле Фридрих Энгельстиң мөчээнинин соонда хостуг конкуренцияга үндезилетинген капитализм биле чаа, социалистиг тургузугнуң аразынга кандыг-даа таварыш эртер үе-чада туруп болбас ужурлуг дээр бодал марксисчи литературага колдап турган. Бодунуң өөредиги—догма эвес, а ажылхерекке удуртулга болур дээрзиниң дугайында Маркстың чугула айтыышкыны үттүнүргүн турган. II Интернационалдың теоретиктери болгаш баштыңнары чаңгыс сорулганы: ажылчын аңгыны бодунуң күжүнге бүзүревес болдурар, ажылчын шимчээшкининиң буржуазия-биле чөпшээрежилге кылырының оруунче угландырар сорулганы салгаш, капитализмниң чаа төөгүлүг чадазын ыыттавазын ораддажып турганнар.

Ынчаарга Маркстың ажытканы капитализмниң объективтиг экономиктиг көөйлуларының саалдары-биле XIX үче чылдың сөөлгү үжен чылдарында ниитиледдиң экономиктиг болгаш политиктиг амыдыралынга дыка хөй чаа болуушкуннар тыптып кээп база шиитпирлиг ужурдузалыг болуп турар апарган. Үлетпүрнүң хөгжүлдези улуг-улуг техниктиг ажыдыышкыннар-биле демдеглетинген, үлетпүрүнүң концентрациязы өскен. Кол-кол капиталистиг чурттарның ажыл-агыйынга колдуг рольду аар үлетпүр — металлургия, машина түдүушкуну, даг үлетпүрү ойнап турар болу берген. Аныяк капиталистиг чурттарда улуг үлетпүр быжыга берген. Капиталистиг монополиялар —картельдер, трестилер, синдикаттар дүргени-биле өзүп турар апарган; саң-хөө капиталы болгаш саң-хөө олигархизы тыптып келген. Капитал болза, хоочун үлетпүрүг чурттардан өске чурттарже, колдуунда-ла хөгжүлде талазы-биле кошкак чурттарже чаа булгап эгелээн. Болонияларның ролю дыка өскен. Бүдүрүлгениң капиталистиг аргазынга шынар болур бүгү-ле чөрүлээлериин онза чидигленгени хоозурадыышкыныг империалистиг дайыннардан илерээн. Канчаар-даа аажок улуг, төөгүлүг материалды эртем өзүү-биле түңнеп көөрү, империалистиг дайыннарның чылдагаанарын илередири, ажылчын шимчээшкининиң практиктиг сорулгаларын шиитпирлээри чаа байдалдарның үезинде мырыңай эргежок чугула болу берген.

Капитализмниң ол дээди болгаш сөөлгү чадазын марксисчи өзү-биле шинчилээнинин бүгү делегей төөгүлүг ачы-хавыязы В. И. Ленинге онаажып турар. «Бо талазы-биле Ленинниң ачы-хавыязы, ындыг төлээде Ленинде чаа үүл үдел дээрге, ол «Капиталдың» кол-кол үүлдериинге даянгаш, империализмниң оюлганнарын болгаш ооң чайлаш чок өлүрүүнүң байдалдарын илеретпишаан, империализмни марксисчи өзү-биле аналистээнинде болур» деп Сталин чугаалаан. (Чог, т. 10, арын 94).

В. И. Ленин болза, империализм дугайында теорияны тургузуп, ооң экономиктиг база политиктиг утка-шынарының эртем талазы-биле долу анализин берген, капитализмниң ниити кризизиниң дугайында номалдың үндезиннерин ажылдап кылган. Империализм дугайында марксисчи-ленинчи номалдың үнелеп четпес ужур-дузазы үүлел дээрге, төөгүлүг хөгжүлдениң чаа байдалдарынга экономиктиг хөгжүлдениң база аңгы демиселиниң хоойлуларының билиглери-биле пролетариатты ооң чепсегээнинде болур. Империализм дугайында ленинчи теорияны билир чорук болза, чаа дайын белеткээринге удур тайбың дээш чедишкиннинг демисежиринин, империалистиг мөлчүгделден хосталыр дээш демисежиринин аргазын ажылчы чоннарга берип турар.

Империализмниң кол-кол экономиктиг онзагай үүлдери

В. И. Ленинниң классиктиг тодаргайлаашкынын өзүгаар алырга, империализм дараазында кол-кол экономиктиг ылгавыр демдектер-биле характерлетинин турар: «1) ажыл-агыйжы амыдыралга шиитпирлиг рольду ойнап турар монополияны тургузарынга чедир хөгжүлдениң ындыг белик чадазынга четкен, бүдүрүлгениң болгаш капиталдың концентрациязы; 2) банк капиталының үлетпүр капиталы-биле тудушканы болгаш ооң үндезин суурунга «саң-хөө капиталының», саң-хөө олигархизының тургустунганы; 3) бараанларны үндүр сөөртүрүнге бодаарга, капиталды үндүр сөөртүрү онза чугула ужур-дузалыг болу бергени; 4) капиталистерниң делегейни хуваажып турар монополистиг бүгү-делегей эвиледдериниң тургустунганы болгаш; 5) улуг-улуг капиталистиг күрүнелер черни девискээр талазы-биле хуваажып доозупканы» (Чог, т. 22, арын 253).

Монополия мурнунуң үезинде, хостуг конкуренцияның тергиидээшкининиң үезинде капиталдың концентрациязының болгаш централизациязының экономиктиг хоойлузу күштүг болуп турган. Ол хоойлунуң хөделишкини улуг болгаш эңне улуг бүдүрүлгелериниң тиилелгезинге чедирген, хостуг конкуренцияның тергиидээшкининден монополияларның тергиидээшкининче шилчилгени белеткээн. Империализмниң кол онзалаңчак хевири, ооң экономиктиг алыс утказы болза, монополияларның тергиидээшкини болур. Ындыгның төлээзинде В. И. Ленин империализмни монополистиг капитализм деп тодаргайлаан.

Монополия—ол дээрге, бараанларга аар өртектерни доктаадып тургузар болгаш монополдуг улуг ажык-кончаны алыр дээш бүдүрүлгениң чаңгыс азы элээн каш адырларының дыка хөйүнүң бүдүрүшкүнүн болгаш саарылгазын боттарының холдарынга мөөнеп турар капиталистерниң дугуржулгазы, эвилели азы каттыжыышкыны-дыр. Монополия болза, капитализмниң бүгү-ле талаларын: бүдүрүлгени, садыгны, чээли аймаан хаара тудуп турар чүүл-баазын хевирлерге илереп турар. Монополиялар капиталистиг чурттарның экономиказында бүгү командылаар бедиктерни: саарылга рынок-тарының колдуг нуруузун, чиг-эттиг үнер дөстерин, капитал салырының кавы-девискээрлерин эжелеп ап турарлар.

Боттары тергиидекчи рольду ойнап турар болза-даа, монополиялар хөй санныг ортумак база үүрмек бүдүрүлгелерни, эмге-хаяа чок үүрмек бүдүрүкчүлерни, устывышчыларны болгаш таразчыкнарны холунга киирип алыр шинээ чок болуп турарлар, ынчаарга ол чорук, капитализмге шынар болур үен-даян байдалды улам-на күштелдирип, конкуренцияның улам-на чидиг хевирлиг болурунга чедирип турар. Монополиялар конкуренцияны чайладып каазытпас, харын конкуренция монополия-биле чергелештир болгаш монополияларның үстүнде туруп турар деп Ленин демдеглээн.

Банк херектерине концентрация болгаш централизация болза, үлетпүрге ышкаш, база-ла монополияга чедире бээр. Ол, банкылар биле үлетпүрүнүң аразында улур-дедир хамаарылгазын боттуу-биле солуптар. Банкылар болза ийиниң аразынга аңаа-ла бир сайгарыкчылар турганындан акша-төгерик рынокунуң күчү-күштүг монополистери болуп хуула бээрлер. Банкыларның болгаш үлетпүрүнүң эрге-ажыктары улам-на сырый холбажы бээр. Үлетпүр, транспорт, садыг бүдүрүлгелериниң акцияларын болгаш облигацияларын садып ап турарының уламындан банкылар база-ла бүдүрүлгениң ийги эдилекчилери болу бээрлер. Үлетпүр монополиялары боттарының эзлээнде олар-биле ыяк харызашкаш, банкыларның акцияларын база садып турарлар. Саң-хөө капиталы үлетпүр болгаш банк капиталының каттыжыышкыны болуп тыптып келир. В. И. Ленинниң тодаргайлааны-биле алырга саң-хөө капиталы дээрге, банк болгаш үлетпүр монополияларының тулушкан өзе берген капиталы-дыр. «Бүдүрүлгениң-концентрациязы; ооң өзүн үнүн турар монополиялар; банкыларның үлетпүр-биле каттышканы азы тудушканы—саң-хөө капиталының тывылганының төөгүзү болгаш од билишкиниң ужур-утказы бо-дыр». (Чог., т. 22, арын 214).

Банк капиталының үлетпүр капиталы-биле тудушканы хуунуң каттыжыышкынындан тодаргай илереп турар, ынчан каш-ла кижилер банк херектерине, үлетпүрге, садыгга болгаш ажылагыйнын еске-даа адырларынга улуг-улуг монополистиг каттыжыышкыннарның удуртукчулары болуп турарлар. Ооң иштинде хөй өвес санныг улуг-улуг капиталистер ажыл-агыйнын амыдыралчы чугула бүгү-ле адырларының эзлери болу бээрлер. АКШ-та саң-хөө капиталының сес улуг бөлүктери—Морганның (Ферст нейшнл банк-биле), Рокфеллерниң, Куннуң база Лебтиң, Меллонуң, Дюпонуң, Чикагонуң, Кливлендиниң болгаш Бостоннуң бөлүктери — 121,4 миллиард долларны ийикпе, азы чурттуң банкыларын, үлетпүрүн, транспорттун башкарын, энергетиктиг болгаш бойдус курлавырларын эзлеп турар 66 эң улуг компания-миллиардерлерниң капиталының үштүң ийи хуузун холунда мөөнеп турарлар.

«Киржилгениң системазының», тургузулганың, облигациялар болгаш акциялар үндүрериниң, күрүне чээлилери тарадырының, күрүнениң ажыктыг чагыгларының болгаш еске-даа түүлдериниң аргазыбиле саң-хөө капиталы канчаар-даа аажок улуг ажык-кончааны ап, ниитиледдеп уламна өзүп турар албан-үндүтү хавырып ап турар. Албанның тускай медээлерин өзүгаар алырга, АКШ-та монополияларның ажык-кончаазы 1938 чылда 3,3 миллиард доллар болган, а 1953 чылда ол ооң үш катап өскен болгаш 41,9 миллиард доллар түңне четкен.

Монополистиг капиталдың онзагай үүлү болза, капиталды үндүр сөөртүрү болу бээр. Кол-кол капиталистиг чурттарга канчаар-даа аажок хөй «артык капитал» бар апаар болгаш өң-не улуг ажык-кончаа сүрери-биле даштыкыже, нурлуйлыда-ла хожуданга чурттарже даштыгын үүнүптер. «Хөй өвес чурттарга капитализм «хөлүн эрттир эргижирей» бергенинин, база капиталга (чер ажылының хөгжүвээнинин болгаш массаларының чедимес-түренги чоруунун байдалында) «ажык-кончаалыг» кылдыр сайзыратынар чер чедишпейн бараанының уламындан капиталды үндүр сөөртүрү эргежок чугула болуп кээр» (В. И. Ленин. Чог., т. 22, арын 229).

Барааннар үндүр сөөртүрү-биле ыяк холбашкан капитал үндүр сөөртүлгези болза, капиталистиг делегейниң чурттарының хөй нуруузун мөлчүүрүнүң болунар аргазын хөй өвес бай хөөлекчи чурттарга берип, капиталды ажык-кончаалыг кылдыр салыр кавы-девискээр дээш капиталистиг чурттарның аразында демиселди күштелдирип турар. Шоолуг сайзыраваан чурттарже капиталды үндүр сөөртүшаан, капиталистер канчаар-даа аажок улуг ажык-кончааны ап турарлар, чүге дээрге, ол чурттарда ажылчын күжүнүң хөлезини болгаш чиг-эттиг үнеэн чиик, черниң өртээ ындыгла улуг эвес. Оон аңгыда үлетпүр талазы-биле сайзырангай чурттар онза шапкын хөгжүп турар үеде, азы олар кошкан суларай бергенде, чижээ, дайын сөөлүнде ол чурттарже капиталды база үндүр сөөртүп турар. Бо-даа база еске-даа таварылгада даштыкыдан киир сөөртүп кээп турар капитал еске черниң империалистериниң кулданыышкынынга болгаш дээрбедээшкининге чайлаш чок таварыштырар. Чижээ, ай санында үнер «Латин Америка Тудей» деп америк журналдың медээзибиле алырга 8 чартык чылдарның дургузунда—1945 чылдың июль 1-ден 1953 чылдың декабрь 31-те чедир — АКШ Латин Американың чурттарындан 8 миллиард доллар ажыг янзы-бүрү хевирлиг ажык кончааны алган! Олгла үеде Латин Америкага АКШ-тың «дузаламчызы» бүгү-ле үүлдер талазы-биле шупту 189 миллион доллар болган.

Капиталды үндүр сөөртүрүнүң өзүлдези, монополияларның «саалдар хамаарылгазының кавызының» база даштыкы харызааларның тургустунганы болгаш калбарганы—бо бүгү үүлдер болза, капиталистерниң эвиледдериниң делегейни экономика талазы-биле хуваажырынга таарымчалыг байдалды тургузуп, бүгү делегей монополияларының тургустунарынга дөгүм болуп турар. Тус-тус капиталистиг чурттарның улуг-улуг монополиялары саарылга рынокторын хуваажырының, бүдүрүлгениң, хемчөлдериниң, өртектиң политиказының дугайында боттарының аразынга дугуржулганы чарып ап турарлар. Бүгү делегей монополияларының тыптып келгени бүдүрүлгениң болгаш капиталдың концентрациязының чаа, деңнел чок бедик чадазын айтып турары ол. Антыгаңгы монополистиг бөлүктериниң аразынга күштериниң деңзигүүр байдалының өскерлиишкини рынокторны катан хуваажыры дээш демиселди чайлаш чок чидиглендирип турар, ынчаарга ол чорук монополистерниң бүгү делегей дугуржулгаларының быжыг эвезин, оларның аразынга үскүлежиишкиннерин чайлаш чогун тодаргайлаан турар.

Капиталистерниң эвиледдериниң аразынга делегейни экономика талазы-биле

„Өөк“ совхозта удуртулганы экижидер

Коммунистиг партияның Төп Комитединиң январь Пленумунуң «Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир дугайында» доктаалын амыдырал кырынга боттандырарынга совхозтарның ролю үнелетинмес улуг. Олар мал болгаш чер ажылын улам ыңай хөгжүдеринге байлак шөлдерлиг, көдээ ажыл-агыйда бирги чергениң техниказы-биле деритинген, тускай эртемниг кадрлар-биле хандырылган болуп турарлар. Ол бүгү болза, тараа бүдүрериң калбартырынга, малдың бажын өстүрбүшаан, ооң продуктулуун бедидеринге, көдээ ажыл-агыйның улуг орулгалыг өске-даа адырларын хөгжүдеринге тазарымчалыг түүлдер болур.

Мындыг турбуже, Бии-Хем районда «Өөк» совхозтуң 1954 көдээ ажыл-агый чылында тараа культураларын гектардан ортумаа-биле түгле 12 центнер дүжүт, инектен 500 литр сүт, хойдан 1,9 килограмм дүк алган, шак ындыг чавыс көргүзүглерлиг болганын чүүц-биле тайылбырлап болурул? Ооң кол чылдагааны удуртулганың кошкаанда. Совхозтуң директору эш Иванов ол талазы-биле багай ажылдап, коллективте партия, комсомол организациялары база четпес ажылдап келген. Коллективте 26 коммунистер, 45 комсомолчулар бар, оларны ажылдап турар участоктарынга күш-ажылың чурумун быжыдарынга планныг онаалдаларны шевергин боттандырарынга организаакчылар болур кыдыр негелдени партия, комсомол организациялары (секретарылары эштер Голышев, Бакуленко) багай тургускан.

Партийжи-организастыг, политкижизидилгелиг ажыл четпес болганындан ниитиниң ажылын хуузунуң хөрөөнден куду көөр, арагалаар, ажылга үнмес чоруктуң фактылары хөй. Негелде чок удуртулганың түнелинде совхоз 1953 чылда мал чеми белеткээр планны үскен, малга ажаалда хайгаарадды багай тургускан, кажаа четче хандыртынмаан. Мооң ужурунда совхоз 1954 чылда мал өстүрериниң планын ыракта күүсетпээн. Эрткен чылын түгле хойдан безин 1033 баштыышыкынган азы түгле когаргаан ниити малы 498 муң рубль ажыр турар.

«Өөк» совхозтуң девискээри мал болгаш чер ажылын хөгжүдеринге ең таарымчалыг чер. Ындыг турбуже мурнуку үелерде турган суггат бугалары ам шуут үрелип читкен, үнушке байлак сиген болгаш тараа шөлдери четче ажыглатынмайн турар. Бо айтырыгның талазы-биле агроном эш Попов, зоотехник эш Сметанина олар эгелекчи чаа саналдар көдүрбейн, чайның чаъстыг болурунга чалбарып, түгле чаягаар агымга алыскан ажылдап турары шын эвес. Суггаттыг сиген шөлдерин калбартыр, мал чеми культураларның тарылгазын көвүдедир дугайында боттуг хемчеглерни алыр.

СЭКП Төп Комитединиң январь Пленуму күрүне бүдүрүлгелери болур совхозларның мурнунга харыысалгалыг чугула сорулгаларны салган. Техниканы шын ажыглаарын, күш-ажылдың бүдүрүкчүүн бедидерин, продукцияның бот-үнезин чигедирин айытпышаан, Пленумнуң доктаалында бижээни болза:

«Ажыглап болур черлерни эки ажыглаары, черниң 100 гектар бүрүзүнге хамаарыштыр алыр көдээ ажыл-агый продуктуларын дыка көвүдедири, продукцияның чаңгыс хемчээлинге акша-хөренгилериниң болгаш күш-ажылдың чарыгдалын эвээжедири совхозтар ажылдакчыларының ең чугула сорулгазы болур деп саналар».

Часкы хову ажылынга белеткелдиң амгы хүннеринде тараа бүдүрериң көвүдедирин кандыг арга-биле чедип алырын, малга быжыг чем суурну тургузары дээш кукурузаны, корнеплодтарны болгаш картофельди тарып олуртурунга чүү негетинин турарын тодаргай өөренип көрген турар. Ажылдың бүгү адырларын шын холбаштырып чорудар болза, чедишкин түгле ынчаарда ёзулуг эки көргүзүглерни илередип болурун мурнакчы совхозтарның дүржүлгазы бүзүредип турар. Шак ындыг бедүүн айтырыглар безин «Өөк» совхозтуң ажылында илеревейн турар.

Мооң-биле кады совхоз тудуг планын база күүсетпейн келген. Мал кажаалары чедишпес, бар тудугларның шынары багай, ылангыя малчыннарны чурттарга бажыңнары-биле хандырбаан. Кошпай фермазында 15, Чкаловкада—13 өреге бажың чок, а ол ышкаш механизаторлардан 7 кижи улустар бажыңнарында эргий хонатан турар. Тудуг шак ындыг онза негетинин турунда совхоз эрткен чылын түгле 3 чурттарга бажыңнары кылган. Бо чылдың тудуунга 2500 кубометр ыяш белеткээр тургаш, март эгезинге чедир ооң түгле кезиин белеткеп алган.

Часкы хову ажылының эгелээр үези келген. Мынчага чедир совхоз септелгезин доспаан, тараа культураларының үрезини арыглатынмаан. Февраль 25-ке чедир түгле 9 тракторлар септетинген, а март 10-га чедир чартык айның дургузунда чаңгыс-даа трактор немей септетинмээн, 4 сеялкалар, 2 лущильник, тракторнуң 12 андазыннары үрелик хөкээр. Септелгениң шак ындыг хожудаашкыныг болуп турарын совхозтуң удуртукчулары «бисте мастерская чогунда» деп, боттарының чегенчиг удуртулгазын билинмейн турар. Бо дугайында партия райкому, райкүүском болгаш областың совхозтар трестизи боттуг хемчег албайн келгени шын эвес.

СЭКП Төп Комитединиң январь Пленумунуң доктаалын танышкаш, «Өөк» совхозтуң коллективи бо чылын хой бүрүзүнден 3,5 килограмм дүктү, инектен 1450 литр сүттү алырын, чурттарга 12 бажыңнарны, инекке—2, хаван фермазынга — 1 кажааны, ногаа болгаш мал чеми культуралар ыыгжаар, кайызынга-даа 500 тонна кирер складтарны кылган турарын хүлээнген. Ол сорулганы күүседип болурунуң бүгү аргалары совхозта бар. Күш-ажылчы шак ындыг эгелекчи саналдарны деткипри, мурнакчы дүржүлганы калбартыры чугула.

В. БАИР,

«Шынның» тускай корреспондентизи.

Украин ССР-де

Кур болгаш курукаан черлерни шингээдип алыры-биле чоруур күзелин илереткен комсомолчуларның болгаш аныктарның Москва чөвүлел хуралының киржикчилериниң кыйгырыы ажылчы чоннарның ортузунга изиг түүлдүгзүнүшкүнүн тыпкан. Эрткен чылын эки-турачыларның баштайгы бөлүүбиле кады Казахстанче Киевтиң «Красный резинщик» заводунуң слесары К. И. Семенов чоруткан. Ам ол Акмолинск областың Новочеркасский районунуң «Степняк» совхозунда ажылдап турар. Төрөөн Киевинче ол кадайы болгаш уруу-биле кады шөлээлеп келгеш, муң-муң киевчилерге казахстан хову кэнчаар төрөөн чери апарганының дугайын чугаалаан. Ам Семеновтарның бүгү өг-бүлези—адазы, ооң ооллары Евгений болгаш Валентин, керни Мария—чаа черлерни шингээдип алыры-биле Казахстанче чоруур деп шиитпирлээннер.

Чурукта: Семеновтарның өг-бүлелери комсомолдуң Кагановичский райкомунуң секретары Н. Дунай-биле чугаалажып олурарлары.

Фото **И. Паптыы.** СЭТА-ның фотохрониказы.

Одарларны болгаш мал фермаларын суггат-биле хандырар

СЭКП ТК-ның январь Пленуму ниитиниң малының баш санын өстүрериниң, малдың продуктулуг чоруун бедидериниң талазы-биле улуг сорулганы чуртүң көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниң мурнунда салган.

Бо хүндүлүг болгаш харыысалгалыг сорулганы чедишкиниг күүседиринге одарларны болгаш мал фермаларын четчир санныг суггат-биле хандырары улуу-биле негетинин турар.

Бистиң чуртувуста мал одарларын ажыглалга бүрүү-биле киперри, ону шын ажыглаары дээш Коммунистиг партия болгаш Совет чазак улуг сагыш салыышкынын салын турар. Кудуктарны болгаш суггаттын өске-даа тудугларын кылыр черлерни дилеп тыварының шинчилел ажылының чарыгдалы долузу биле күрүне бюджединде көрүнген. Колхозтарның ажыглалында черлерге кудуктар болгаш суггат тудугларын кылырының чарыгдалының 50 хуузун күрүне бюджединиң күсели-биле боттандырары көрүнген. Ынчаарга кудуктарны болгаш суггаттың өске-даа тудугларын колхозтар аразынга кылыр таварылгада аңаа үнер чарыгдалдың 70 хуузун күрүненің күсели-биле боттандырар.

Бо ажылдарны чорударынга хөй санныг техниканы күрүне берген болгаш тускай эртемниг кадрларны белеткээн. Түгле бистиң облазывыста безин бо ажылдарны боттандырары-биле өскүзүн хөй санныг машина-техника болгаш тускай эртемниг кадрлар ажылдап турар. Оларның күжүзүн ханды рарынга ажыглаар кылдыр дайыннарны чорудуп база улус ажыл-агыйын милитаризастап тургаш максимальдыг капиталистиг ажык-кончааны хандырарында болур.

Амгы үеним капитализминиң кол экономиктиг хоойлузу капиталистиг делегейниң хөгжүлдезинин бүгү чорудулгазын тодаргайлап, империализмге шынар болур шиитпирлетинмес чөрүлдээлериниң өзүлдезинин база чидигленишкининиң чайлаш чогун билип алырының болгаш тайылбырлаарының болдунар аргазын берип, капитализмниң ирип турарының чылдагааннарын көргүзүп, ооң төөгүде турар орнун тодаргайлап турар.

Империализмниң төөгүде турар чери

Капитализмге база социализмге хамаарыштыр, империализмниң төөгүде турар черин тодаргайлавышаан, В. И. Ленинниң бижээни болза: «Империализм дээрге, капитализмниң онзагай төөгүлүг чадазыдыр. Ол онзагай чорук үш янзы: империализм дээрге (1)—монополистиг капитализм; (2)—маңгыстаар азы ирип турар капитализм; (3)—өлүп турар капитализм (Чог., т. 23, арын 94).

Монополиялар болза, капитализмниң кол-кол бот-шынарларын чайлатпайн турар болгаш чайладып-даа шыдавастар. Капитализмниң монополистиг чадазынга капитализмниң экономиктиг хоойлулары черле долузу-биле күштүг болуп артып каарлар, ынчалзажок оларның саңдар хамаарылгазын амгы үеним капитализмниң кол экономиктиг хоойлузу—максимальдыг капиталистиг ажык-кончааны хандырарының хоойлузу тодаргайлаар. Ындыгның төлээзинде олар өзүп турар үрегдекчи күш-биле хөделип турарлар.

Империализмниң чадазында бүдүрүлтени ниитилештирери капитализм үеинде болдунуп болур хире кыдыкы хемчээлинге чеде бээр. Монополиялардың кагтыштырганы улуг-улуг бүдүрүлгелерде чүс-чүс муң кижилер ажылдап турарлар, чигэттиң үнер дөстери, саарылганың рыноктары үчётка алдынган турар. Монополиялар эртемниг кадрларны, мергежилдиг ажылчын күжүн, чогаадылгаларны холунга киирип ап турарлар. Улуг-улуг банкылар чуруттуң барык-ла бүгү акша-хөренгизин баш-билип турарлар. Ажылагыйның адырларының аразында харылзаазы болгаш удур-дедир хамааржылгазы улам-на күштелип турар. Ынчаарга оңгла бүгү улуг бүдүрүкчү күштер болгаш болдунар аргалар эрги бүдүрүүге харылзаалдарының кызыышкынынга алыскан болуп артып турар. Капитализмниң кол чөрүлдээзи — бүдүрүлгениң ниитилиг болур характери-биле бүдүрүлгениң түңнелдерин шингээдип ап турарының хуу капиталистиг хевирниң аразында чөрүлдээ революстуг чаза-девишкин-биле кызыгаарлашкан ең-не дээди чидигленишкининге чеде бээр.

Империализм дээрге, бодунуң хөгжүлдезинин дээди чадазында капитализм-дыр, ынчан капитализм чаңгыс черге таптап турып бээр чорукче шилчирип болгаш чаа, оон артык сайзырангай ниитилел тургузуу—социализм-биле чайлаш чок солуунган турар ужурлуг.

Империализм дээрге, маңгыстаар азы ирип бар чыдар капитализм-дыр. Хуу өнчүге үндезилетинген монополиялар болза, чаңгыс черге таптап турып бээр, ирипр чорукче чайлаш чок кире бээрлер. Түгле максимальдыг ажык-кончаа алырын бодунуң эчис сорулгазы кылдыр салып турар төлээде, олар техниктиг чаа чүүлдерни бүдүрүлге чорудулгазынга хереглээринге чамдык таварылгаларда сонуургал чок болуп турарлар. Олар техниктиг депшилгени болганчок-ла карааежегээр шаптыктап турарлар. «Кайнаардаа дап-бервинзе, кижи төрелгеген доп-дорааан шиитпирлеп болур хире ындыг сорулгаларга, базым бүрүзүнде-ле таварыжыр—деп В. И. Ленин бижээн.—Капитализм шаптыктап турар. Ол, эмге-хая чок байлактарны чыыдырган—ынчангаш кижилерни ол байлактарның кулдары кылып алган. Ол, техниканың эң нарын айтырыгларын шиитпирлээн—ынчаарга миллион-миллион чоннуң чедимес түренги болгаш бүдүүлүк чоруунуң уламындан, каш борбак миллионерлериниң дөгейленчек харам чоруунуң уламындан техниктиг өскүзүлгелерни амыдыралга боттандырарын моондактап каан». (Чог., т. 19, арын 349).

Капитализмниң ирипшкини маңгыстаар чоруктуң өзүлдезинден илереп турар. Мурнунда бүдүрүлге чорудулгазы-биле холбашкан турган капиталистерниң аңгызы бүдүрүлгени удуртуп-башкарарын хелезиленикчи албан-хаакчыларның холунче чая каап турар. Буржуазияның болгаш помещиктерниң колдуг хөй кезии рантье болуп—өртектиг саазыннар эдеп турар болгаш ол саазыннардан киргген орулгалар-биле маңгыс амыдырал чуруттап турар кижилер болу бергеннер. Дыка хөй күрүнелер кулданыышкыныг чээлилер-биле өрелиг чуруттардан канчаардаа аажок хөй байлакты ап турар рантье-күрүнелер болуп турар. 1929 чылда даштыкыга капитал салыышкынындан киргген орулга Англияга иштики садыгдан киргген бүгү орулгадан чеди катап ажа берген, а АКШ-ка—барык-ла беш катап ажыг болган. АКШ-ка үүлгерниң болгаш хууларның түңү 1913 чылда 1,8 миллиард доллар болуп турган, ол түң 1931 чылда 8,1 миллиард доллар чедир улгаткан. Даштыкы чуруттарда америк капитал салыышкынындан киргген орулга 1946 чылдан 1951 чылга чедир барык-ла үш катап улгаткан.

Империализм үеинде милитаризм өзүп, национал орулганың өзүп турар үлүг хуузу үптекчи империалистиг дайыннарны белеткээринге болгаш чорударынга чарыгдатынып турар. Милитаризация, дайын канчаар-даа аажок хөй кижилерни, материалдыг үнелиг түүлдерни, культураның болгаш уран-чүүлүн тураскаалдарын ааратанзыг ёзу-биле узуткап чок кылырынга чедирер дээрзин сан-хөө олигархиязы хөрөкке албас. Империалистерге дайын болза, максимальдыг капиталистиг ажык-кончааны алыр чугула методтарының бирээзи.

Маңгыстаар чоруктуң күштелишкини ажыл чок кижилерниң санының көвүдүнинден, материалдыг бүдүрүлгениң кавызындан дашкаар: мөлчүкчүлерниң аңгызынга бараан болуушкунунда күрүне аппарадында, садыгда болгаш өске-даа түүлдерде ажылдап турар кижилериниң санының өзүлдезинден илереп турар.

Максимальдыг ажык-кончааларның артыкшылыг-биле империалистиг буржуазия ажылчын аңгының хөй эвес санныг кезиин хаалилеп ап турар. Ажылчын аристократия деп адаар ол кезик болза, оппортунизмниң социал үндезини болур. Ол, буржуазияның деткимчези-биле, профэвиледдеринге командылзар бедиктерни эжелеп алырын оралдажып, капитализмге улур революстуг демиселдиң оруундан ажылчын аңгыны чайладыр дээш бүгү-ле күжениишкинин салып турар.

Империализм үеинде капиталистиг күрүне болза, сан-хөө олигархиязының диктатуразы болуп турар. Күрүне машиназы капиталистиг монополияларга чагыткан туруп турар болгаш ону олар максимальдыг ажык-кончаа алырының, сан-хөө капиталының күштүг эрге-чагыргазын быжыглаарының эрге-ажыктарынга ажыглап турарлар. АКШ-тың чазаанда кол-кол министр албан-дужаалдарын шуут-ла монополистиг капиталдың кол бөлүктери болуп турар банкирлер болгаш үлетпүрүлер эдилеп турарлар. Камгалал министри Чарльз Вильсон болза, мурнунда президент болгаш Дженерал моторс фирманың директору турган. АКШ-тың күрүне секретары Джон Фостер Даллес Стандард ойл компани аф Нью-Джерси деп нефть трестизиниң эргелелиниң кежигүнү, никель тывыжының талазы-биле ең улуг компанияның директору турган. Ол өзөөн каш банкыларда директор албан-дужаалдыг болуп турар. Садыг министри Синклер Уикс болза, морган бөлүүнүң шуут төлөлекчизи болгаш нейшнл бэнк оф Бостоннуң директору турган. Сан-хөө министри Джордж Хэмфи 30 ажыг компанияларга директор болуп турган. АКШ-тың амгы вице-президентизи Никсон болза, Джанини деп саңдар-хамаарылгалыг банк бөлүү-биле ыяк харылзашкан. Ады безин американ монополистиг капиталдың сураа болуп турар Нельсон Рокфеллер АКШ-тың президентизиниң даштыкы политика айтырыгларының талазы-биле тускай дузалакчызы кылдыр томуйлаткан.

Монополистиг капитализм болза, Ленинниң чугаазы-биле алырга социализмниң долу материалдыг белеткели болур күрүне-монополистиг капитализм болуп ынчаар хуулуп турар.

Империализм болза, капиталистиг күрүнелериниң иштики болгаш даштыкы политиказынга демократиядан реакцияже эргилиишкин-биле тодаратынып турар. Империализмниң бот-шынары бүгү-ле шугумнар талазы-биле политиктиг реакция болур. «Черле капитализм, ең ылаңгыя империализм, демократияны мегелхоозун чүүл кылдыр хуулдуруп турар — ынчаарга капитализм массаларга демократтыг чүткүлдерни төрүүндүрүп, демократтыг албан черлерин тургузуп, демократияны херек чок деп турар империализм-биле демократияже чүткүп турар массаларның аразынга өжөөннешкек улуг ланыышкынны чидиглендирип турар» (В. И. Ленин, т. 23, арын 13).

Империализм дээрге, өлүп турар капитализм-дыр деп В. И. Ленин көргүскен. Капиталистиг системаның бүгү-ле чөрүлдээлери амгы үеним капитализминиң кол экономиктиг хоойлузунуң саңдары-биле кыдыкы хемчээлинге чедир чидигленип турарлар. И. В. Сталинның айытканын ёзугаар алырга, ол чөрүлдээлериниң колдуу болза: күшгажыг-биле капиталдың аразында чөрүлдээ, империалистиг күрүнелериниң аразында чөрүлдээ, колониялардың болгаш хамаарылгалыг чуруттарның дарлаткан улустары-биле оларны дарлап турар империалистиг күрүнелериниң аразында чөрүлдээ болур. Империализм болза, пролетар революциязы, пролетариаттың диктатуразы практиктиг чайлаш чок чүүл болу берген капитализмниң ындыг чадазы-дыр. Империализм дээрге, социалистиг революцияның бүдүүзүүр.

Империализм үеинде капиталистиг чуруттарның экономиктиг болгаш политиктиг хөгжүлдезиниң деңгээзинин хоойлузун В. И. Ленин ажыткан. Ол хоойлу болза, социализм эге-бажында өзөөн каш чуруттарга азы харыы-даа чаңгыс чуртка безин тиилеп болурунуң болгаш социалистиг революция болбаазырааңгай чуруттарның шуптузунга азы хөй нуруузунга харугда тиилеп болбазының дугайында ленинчи номналдың эге үндезилели болуп турар. Ленинниң ол ажыдыышкыны марксизмни байыткан, ону бурунгаар шимчеткен, туг-туг чуруттарның пролетариадынга революстуг перспективаны берген, пролетар революциязының тиилээринге олардың бүдүрелин быжыглаан. Ооң-биле кады эгезинде чаңгыс чуртка тиилээн пролетар революциязы болза, делегейниң социалистиг революциязының эгези, ооң улам ыңай калбарарының үндезин сууру болур. Капиталистиг системадан аңгыр аңгы чуруттарның адырлыры, империализмниң илчирбезиниң үстүрү капитализмниң ниити кризизиниң эгезин салыр, ол кризис болза, экономиканы болгаш ол ышкаш политиканы база хаара

(танчузу 4-ку арында).

Колхозтарга учётту шын тургузар

Бистиң чуртувуста учёт болза, ниитиниң ажыл-агыйын план ёзугаар удуртурунуң чепсээ, колхозтуң өнчү-хөрөнгизин камгалаарының болгаш ооң чарыгдалын контрольдаарының чепсээ болуп турар.

Колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаарынга шын тургустунган учёт улуг рольдуг. Көдээ ажыл-агый артельдеринге учётту шын, тода тургузарынга тазарышкан байдал тургустунган. Учётту шын кылырынга колхозтарда дептерлер, янзы-бүрү майыктар болгаш өске-даа документилер бар.

Учёттуң ужур-дузазын үнелеп, колхозта бар арганарны долузу-биле ажыглаан, бистиң областың алаан хөй колхозтары колхоз бүдүрүлгезинге учётту экижидерин чедип алганнар. Оларның чижээнге Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозун (даргазы эш Астафьев, бухгалтери эш Бопгев), Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозун (даргазы эш Настык-Доржу, санакчызы эш Кызыл-оол) болгаш ооң-даа өске колхозтарны киирип болур. Бо колхозтарның учёду чурумчутунган. Бухгалтериянның сан-данзыныңдан бүгү хереглетинер түнелдерни, планнарның күүсеткезин, колхоз бүдүрүлгезиниң бүгү адырларының орулга-чарылгазын долузу-биле билип ап болур.

Ооң-биле чергелештир областың алаан хөй колхозтарында учёт корум-чурум чок тургустунган. Чижээ, Кызыл районда «ТАРН XII съездизи» колхозтуң тараа ажаап алышкынының үезинде дүжүттүн учёдун сандаргай байдалга тургускан. Ооң түнелинде колхозтуң баштаар чери чыл отчёдун кылгыже чедир-ле колхозта чеже тараа барын билбес болган. 1955 чыдың январының 1-ге чедир колхозтуң бухгалтериниң учёдун ёзугаар алырга колхозта 828 центнер тараа бар болуп турар, склад эргелекчизиниң учёду-биле алырга — 1378 центнер тараа, а МТС-тин-биле алырга — 3045 центнер тараа бар болуп турган. Ол колхозтуң бухгалтериязы өртектиг түүлдерни харыылап турар кижилер-биле хынаалда санажылганы 1954 чыдың дургузунда кылбаан. Ындыг колхозтарга Барымын-Хемчиктиң Ворошилов аттыг, Кызыл районнуң Сталин аттыг колхозтары база кирижир.

Колхозтарда сан-хөө болгаш учёт ажылының удуртулгазын көдээ ажыл-агый органнары, МТС-териң инструктор-бухгалтер аппарады боттандырар ужурлуг. МТС-териң инструктор-бухгалтер аппаратының ажыддакчылары чыл дургузунда колхоз бүдүрүнге-ле ийиден эвээш эвес агар хынаалданы болгаш бир документалдыг ревизиины кылыр ужурлуг. Ындыг турбуже, чамдык МТС-териң инструктор-бухгалтер ажылдакчылары ол хүлээлгелерин ыракта четпес күүседип турарлар. Бай-Тайга МТС-тиң инструктор-бухгалтери бодунуң ажыл-хүлээлгезинге идепкейжи эвес ажылдап турар болгаш колхозтарда учёт ажылын экижидеринге кошкак дузалажып турарлар.

Ам сорулга болза, СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң ниитилерин амыдыралга боттандырарда колхозтарның организас, ажыл-агыйын улам-на быжыглаарда, колхозчуларның чаагай амыдыралын экижидерде колхозтарның учёт болгаш санажылга ажылын корум-чурумнуг шын, тода тургузарын бүгү хемчеглер-биле чедип алыры болур.

П. КАЛИНИН.

Лекция номчулгазы болбастаан

Бижилерни коммунистиг ёзуга кижилериниң күчүлүг чепсээниң бирээзи лекция пропагандазы болуп турар. Идеология ажылының бо чугула чепсээ—лекция пропагандазын Бай-Тайга районнуң партия, комсомол болгаш культура-чыдыышкын организациялары чедир үнелевейн турарлар.

СЭКП райкомунуң болгаш ВЛКСМ райкомунуң база районнуң культура-чыдыышкын кылдызының лекторлар бөлүктеринче лекторларны четче хандыдып быжыглаваан. Область организацияларындан ол черлерже чорудуп турар лекцияларның хөй нуруузу номчутунмайн турар. Чижээ, эрткен 1954 чылда ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агыйының чедишкиннериниң, совет улустуң эп-найыралының дугайында, Тываның төөгүзүнүң дугайында, араганың болгаш тапкының хорааның дугайында болгаш өске-даа хөй темаларга лекциялар бо организацияларга келген. Ол лекцияларның хөй кезии ВЛКСМ райкомунуң секретары эш Холодкованың болгаш районнуң культура-чыдыышкын кылдызының эргелекчизи эш Долгихтин шкафтарында шоочадатынган таротынмаан.

Лекция номчулгазы районнуң Бара-Хөл, Каргы болгаш өске-даа сумуларының төптеринге эрткен чылдың сеелгү чартыында-даа, бо чыдың январь, февральда-даа чорутунмаан. Ол ышкаш Сталин аттыг, «Мурнакчы», «Дөң-Терек» колхозтарга лекцияларны база ховар номчуп турар. Бо байдал районга лекция пропагандазын экижидеринге соңгаарлатынмас хемчегларни алырын шеген турар.

Х. АЛЕКСАНДР.

Культура одагларының ажылын экижидер

Бай-Тайга районнуң Каргы көдээ Совединиң Мугур-Аксы суурда көдээ клуб болгаш номчулга бажыңы суурнуң чурттакчыларының культурлуг дыштанылгазының ёзулуг одаа болуп шыдавайн турар. Клубтуң одаар ыяжы үргүлчү үстүп турганындан февраль айдан эгелээш март айга чедир кино үнери шуут үзүктелген. Клубта шахмат, гармошка, баян, хыдыг хөгжүм дээш өске-даа ооң херекселдери мыраңай чок.

Ол ышкаш суурда номчулга бажыңы чогуур үе шагында ажыттынмайн үргүлчү хааглыг туруп турар.

Д. ДАЛАЙ-ООЛ,
Н. САНДУ.

УЛУС ДЕМОКРАТИЯЗЫНЫҢ ЧУРТТАРЫНДА

ССРЭ биле КУДР-нуң аразында экономиктиг болгаш культурлуг кады ажылдажылга

ПХЕНЬЯН. Март 17-де корей улус ССРЭ биле КУДР-нуң аразында экономиктиг болгаш культурлуг кады ажылдажыганың дугайында дугуржулганың алды чыл оюн демдеглээн. Үлетпүр, көдээ ажылагый болгаш культура талазы-биле Корей Улус-Демократтыг Республикага Совет Эвилелиниң акы-дуңма дузаламчызының дугайында хөй санныг медээлерни парлалга чарлап турар.

Пхеньяның болгаш өске-даа хоорайларның тудугларында янзы-бүрү совет механизмнерни болгаш машиналарны: башня суургаларын, бульдозерларны, экскаваторларны, орук катоктарын, бетононасостарны калбаа-биле ажыглап турар. Республиканың демир орук транспортунга совет улус улуг дузаламчыны көргүзүп турар. Совет дериглерни ажыглап турарының ачызында корей дагжылар күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн дыка белгиткеннер. Соңгу Кореяның рудниктеринде болгаш шахталарында совет перфораторларны, лебедкаларны, ленталыг транспортёрларны, центробежтиг насостарны болгаш электрилиг шимчедикчилерни ажыглап турар.

Кореяның көдээ ажыл-агыйынга Совет Эвилелиниң дузаламчызы өзүп турар. Кореяның төп телеграф агентилелиниң дыннадып турарын ёзугаар алырга, чүгле бо чылын Совет Эвилели Кореяже 240 ажыг тракторларны, оларның хөй санныг немелде кезектерин чоруткан. Республиканың тараачыннары Совет Эвилелиниң кээп турар химиктиг удобрениелерни калбаа-биле ажыглап турар.

Чоокку үеде Совет Эвилелинден Кореяже техниктиг, уран-чечен болгаш политиктиг литератураларның улуг бөлүү келир деп корей солуннар дыннадып турар. Соңгу Кореяның бүгү-ле можуларында Совет Эвилелинден чоруткан көжүп чоруур кинолар ажылдап турар.

(СЭТА).

КУР-да чээли кооперативтери

ПЕКИН. Кыдат Улус Республикада чээли кооперативтери тараачын калбак мүселаларны хаара тыртып турар. Бир эвес 1953 чылдың төнчүзүнде Кыдатка 9.400 чээли кооперативтери бар болуп турган болза, олар ам 130 муң хире болуп, 70 миллион ажыг кижини каттыштырып турар.

Чээли кооперативтери көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин хөгжүдеринге идигни берип турар. Четче эвес саннар-биле алырга эрткен чылдың төнчүзүнде Кыдаттың чээли кооперативтери тараачыннарга ниитизи-биле 314 миллион юань түңнүг чээлини берген.

Күрүне банкылары тараачыннарның хостуг акша хөренгилерин банкыларга салдырарынга кооперативтер дузалап турар.

(СЭТА).

Ганьсу можунуң бойдус байлактары

ПЕКИН. Ганьсу можу бодунуң бойдус курлавырлары-биле алдаржы турар. Ында хөмүр даштыг 52 черлерни тыпкан. Можу нефть-биле байлак. Кыдатта сураглыг Юймынь тывыжындан аңгыда ол можуда өске дыка хөй нефть тывар черлер бар, оларның күчүзүн ам үеде шинчилеп турар. Можуда казар байлактарның: мраморнуң, даг дүгүнүн, цементиниң, кызыл дустуң, фосфаттың, дой довурактың үнелиг сортунуң хевирлери илереткинген.

Ганьсуда 1000 ажыг километр дурттуг Хуанхэ деп хем агып чыдар, ол болза, Кыдатта өң улуг хемнерниң бирээзи, ол электроэнергияның төгүнмес үнёр-дестери-биле бараан болуп болур. Ам үеде Люцзяшэнь капшалында гидроэлектростанцияның тудуушкунунга белеткел ажылдары чоруп турар. Ол черге туттунган турар плотинза Ланьчжоу хоорайга айыылдыг суг үерин чок кылырынга дузалаар. Ында тургузып турар суг шыгжамыры тараачыннарның черин суггарарынга сугну бээр. Ланьчжоунуң болгаш өске-даа хоорайларның бүдүрүлгелери үлетпүр тогун алыр.

(СЭТА).

Албанияда энергетика базазының хөгжүлдези

ТИРАНА. Үлетпүр сорулгаларынга болгаш чоннуң хереглелдеринге электри энергиязын бүдүрүп үндүрери Албанияда чыл бүрүде көвүдеп турар.

Эрткен чылын чоннуң кижи бүрүзүнге электри энергиязын 1938 чылда турганындан 25 катап хөйну ажылдап үндүрген.

Матн хемде суг күжү-биле ажылдаар, республикада өң улуг электри станция тудуушкунунуң талазы-биле тудуушкун ажылдары бо үеде калбак фронтулуг чоруп турар. Сталин хоорайда нефть комбинадында, Влорда цемент заводунда, Черикте нефть болбаазырадып ажылдаар заводта чылыг күжү-биле ажылдаар электри станциялары туттунуп турар.

Чоокта чаа Тирана-Эльбасан-Церик участогунда улуг күштүг шугумнуң бирги эзлчээниң тудуушкунунуң талазы-биле ажылдар эгелээн, бо шугум электри энергиязын бүдүрүп үндүрериниң чугула төптерин энергетиканың чаңгыс системазынга каттыштырар.

Албанияның хосталырынга чедир көдээ электри станциязы чаңгыс-даа чок болган, ам олар 50 ажыг болуп санатынып турар. Чүгле эрткен чылын көдээ черлерге сугбиле болгаш чылыг-биле ажылдаар 23 станциялар ажыглалга кирген.

(СЭТА).

ТАЙБЫҢНЫҢ БҮГҮ-ДЕЛЕГЕЙ ЧӨВҮЛЕЛИНИҢ БЮРОЗУНУҢ ШИИТПИРЛЕРИ

ВЕНА. Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң март 11—13-те болган хуралдарынга хүлээп алдынган шиитпирлер-биле холбаштыр Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлели март 14-те парлалга конференциязы организастаан.

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң секретары Изабелла Блюм атомнуг дайынның белеткелинге удур бүгү-делегей кампаниязын калбартыр дугайында болгаш 1955 чылдың май 22—29-та Хельсинкиге тайбыңга ынакшылдыг күштериниң төлөөлекчилериниң Бүгү-делегей Ассамблеязын чорудар дугайында айтырыгларны бюрога чугаалажып көрген деп дыннаткан.

Атомнуг чепсекти ажыглаар дугайында Соңгу-атлантика эвилелиниң чөвүлелиниң шиитпирлери, Барыын Германияны дагын чепсеглээриниң планнары, атомнуг чепсекти бүдүрериниң Англиякы хандыып кирери, Американың Каттышкан Штаттарының Ыраккы Чөөн чүкте агрессчи үүлгедиишкиннери атомнуг дайынның айылын күштелдирген деп чүвени Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң оралакчы даргазы Артур Лундквист болунуң медеглелинге онзалап демдеглээн. Ынчангаш Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң сорулгазы чүл дээрге, атомнуг дайынның күштелип турар айылынга удур демиселче бүгү делегейниң улустарын мобилизастаары болур.

Ооң соонда Тайбыңның Бүгү-делегей Ассамблеязы дээш бюро хуралдарынга хүлээп алдынган дараазындагы документилерни номчаан:

Атомнуг дайынның ажык айылы чурт бүрүзүнде, бажың бүрүзүнде, кижи бүрүзүнде ам диргелип келген. Атомнуг энергияны кижи төрелгетенге бараан болур кылдыр тургузарының орнунга, харын атомнуг чепсектиң курлавырларын мөөннеп турар; чепсеглениишкиннерни дүжүреринiң орнунга, харын чаа шериг блоктарын тургузып турар; чугаалажыышкыннар чорудып база дугуржулга чедип алырының орнунга, харын кыжаныг болгаш көөр хөөн чок чоруктуг өскүдүп турар.

Ынчаарга кыжанышкыннар болгаш күштүг политиказы тайбыңче эвес, харын дайынче аппар чыдар. Германияны дагын чепсеглээри, Тайваньның районунда тургустунган байдал, улустарның хамаарышпас чоруунга кыжанышкын чер болганда дүшкүүрлүг чоруктарны чидиглендирип болгаш дувүрөөзинни күштелдирип турар. Бир эвес ол оруктап баар болза, кым-даа бодун айыыл чок чоруктa кылдыр санатынып шыдавас.

Ол байдал бүгү кижилерге шыдажыр аргажок апарган. Олар атомнуг чепсектиң дузазы-биле массалыг хыдыышкынның дугайында бодалды киленнээшкин-биле ойтур шаап турар.

Улустар боттарында бар бүгү-ле энергиязы-биле ядролуг чепсекти узуткаарын негеп, чепсеглениишкиннерни бүгү-ниити дүжүрерин, бүгүдеге айыыл чок чорукту, нация бүрүзүнүң хамаарышпас чоруун болгаш эргелерин хүндүлеп көөрүн негээр ужурлуг.

Ол сорулгаларны барымдаалаш, Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлели тайбың дээш демиселдин соңгаарладып болбас айтырыгларын хостуг чугаалажып көөр төлээде, майның 22-де Хельсинкиге Бүгү-делегей Ассамблеязынга чыглырынче бүгү чурттарның тайбыңга ынакшылдыг күштериниң төлөөлекчилерин чалап тур.

ТАЙБЫҢНЫҢ БҮГҮ-ДЕЛЕГЕЙ ЧӨВҮЛЕЛИНИҢ БЮРОЗУНУҢ МЕДЕГЛЕЛИ

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң атомнуг чепсекти узуткаарын болгаш ону бүдүрерин хоругдаарын чедип алырынче кыйгырып турар Кыйгырыы хыдыкчы дайынының болдунар аргазындан дүвүрөөн бүгү чурттарда бүгү кижилериниң медерелин оттуруп турар. Ол Кыйгырыг кижилерни атомнуг чепсек-биле массалыг хыдыыр чорукту улустар болдурбайн барып болурунга бүзүреп турар кижилерниң идегелдериниге тааржып турар.

Атомнуг дайынның белеткелинге удур кандыг бир хевир-биле демисежип турар бүгү-ле организацияларга, бүгү-ле хөй-ниити ажылдакчыларга, бүгү-ле кижилерге байыр чедирип тур бис.

Атомнуг дайынның айылы улам-на илергей апарган. Күрүне ажылдакчылары термоядролуг чепсекти ажыглаары-биле кыжанып турарлар. Ол чепсекти ам-даа шингээдип албаан чамдык чурттарның чазактары ону бүдүрер дугайында шиитпирни хүлээп алган азы ол айтырыгны көрүп турар. Ол чүдек-бүжар чепсекти ажыглаарын шынзыктырарының азы ону тайбыңның эге үндезини кылдыр көргүзериниң орадажышкынары кылдынып турар, ынчаарга ол чепсек херек кырында агрессияның айылын улгаттырып база кижилерге чүгле үрегдээшкинни болгаш өлүмнү таварыштырар аргалыг болуп турар.

Ат салыышкыннарын чыыр талазы-биле кампания атомнуг чепсекти эдип турар бүгү чазактардан ону шыңгыы контроль-биле узуткаар дугайында дугуржулга чедип алыр төлөөде атомнуг чепсекти четчир күш-биле бүгү-ниити буруу шавар чорукту илередир арганы берип турар. Ындыг дугуржузга чепсеглениишкиннерни бүгү-ниити дүжүрериниге орукка чугула базым болур ийик.

Улустар болза, чаңгыстаа чазак оларга удурланып дитикпес шак ындыг шиитпирлиг чорук-биле боттарының буруу шавыышкынын чугаалап болур.

• • •

Ооң соонда Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюрозу австри болгаш даштыкы журналистерниң хөй санныг айтырыгларын харылаан.

(СЭТА).

Вена Кыйгырыының адаанда ат салыышкыннарының чыылдазы

КОРЕЙ УЛУС-ДЕМОКРАТТЫГ РЕСПУБЛИКА

ПХЕНЬЯН. Атомнуг дайын белеткелинге удур Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозунуң Кыйгырыынга Корей Улус-Демократтыг Республиканың ажылчы чоннары идепкейлии-биле каттыжып турар.

Кореяның Төп телеграф агентилелиниң дыннадыы-биле алырга Пхеньяңга Вена Кыйгырыының адаанга 193 муң кижи ат салган. Соңгу Пхеньян можуга 226 муң ажыг ат салыышкыннарын чыылдырган.

Ат салыышкыннарының чыылдазы үргүлчүлеп турар.

АВСТРИЯ

ВЕНА. Тайбың талалакчыларының австрия чөвүлелиниң дыннадып турары болза, Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозунуң Кыйгырыының адаанга ат салыышкыннарының чыылдазы Австрияда чедиишкиннир эртип турар. Бо үеге чедир 200 муң ажыг ат салыышкыннары чыгдынган.

(СЭТА).

Мурнуу Вьетнамда байдал чидиглениип турар

ПАРИЖ. «Юманите» солуннуң дыннадып турарын ёзугаар алырга, Нго Динь Дьемниң мурнуу-вьетнам чазааның байдалы улам-на божаңнаап апарган. Ол чазак Мурнуу Вьетнамның можуларының хөй нуруузунда контролюн ышкынган деп ол солун айтып турар. Нго Динь Дьем Сайгонда дайын байдалын чоруткан. Хоорайже шериг кезектерин келдирген болгаш кулумчуларда парашютистер отрядтары таныылдап турар.

Хоорай полициязының бажында Нго Динь Дьемниң чазаанга удурланып турар «Бинь-Коюен» сектаның удуртукчуларының бирээзи турар болган ужурундан Сайгонда байдал чидиглениип турар.

АКШ-тың мурнуу Вьетнамда төлөөлекчилери Нго Динь Дьемниң чазааның салым-чолу дээш дүвүрөөзин илередип турарын «Юманите» демиеглеп турар. Америк генералдар Колинно биле О'Даниэль олар Нго Динь Дьемниң чазаанга удур демисел чорудуп турар секталарның удуртукчуларынга ыйыышкын таварыштырарын орадажып турарлар. Солуннуң бижээнин ёзугаар алырга, американнар сектаның удуртукчуларының бирээзи, Нго Динь Дьемниң чазаанда министр олбан дужаалдыг генерал Тран Ван Соайга 400 миллион франктарны (ашканы) алырын саналдаанар.

(СЭТА).

Бүгү-эвилелдиң шыдыраа чемпионады

Март 15-те доозулбаан салыышкыннарны төңүр салган. Эртен эгелээр шак ырак четпээнде Москваның демир-орукчуларның Төп бажыңының театр залын шыдыраага ынакшылдыглар дола берген турган.

Маргыдааның түңнелин үндүрери хамааржыр Антошин — Геллерниң салыышкыны кичээнгейниң төвүнге тургаан. Ол салыышкынны ак кижиниң талазы чамдык артыкшылдыг турда соңгаарлаткан турган. Оюнну катап эгелээр үеде демисел улам чидиг характерлиг болган. 81-ги көште Геллер дүжүп берген.

Лисицынның Спасский-биле салган оюнунда бир артык оолдуг турган соңгаарлаткан. Ынчалза-даа Ленинградтың акыяк мастери дыка күженишкиннир камгаланган, 53-кү көште хайым болган.

Мастер Пливицкий Фурман-биле салган оюнунда болунуң артыкшылын ылап ажыглап, тиилелгени чедип алган.

Борисенко Симагин-биле салыышкынында артык оолдуг турган. Ынчалза-даа шиитпирлиг өйде ол удурланыкчызының этюдтуг харызын көрбейн баргаш, дүжүп бээр ужурга таварышкан. Корчной — Авербахтың ужуражыышкыны хайым болган.

Маргылдаанын өң сөөлгү түңнелиимыңдыг болган:

Маргылдаанның тиилекчилери гроссмейстер Геллер (Одесса) биле гроссмейстер Смыслов (Москва) 12 — 12 саннарлыг. Үшкү, дөрткү, бешки болгаш алдыгы черлерни үлешкеннер болза: делегей чемпиону Ботвинник (Москва), мастер Пливицкий (Свердловск), гроссмейстер Петросян (Москва) болгаш мастер Спасский (Ленинград). Олар 11,5 саннарны алганнар.

Гроссмейстер Берес (Таллин) болгаш гроссмейстер Тайманов (Ленинград) олар 11 саннарлыг. Мастер Микенас (Вильнюс) 10,5 санныг, мастер Антошин (Москва) болгаш мастер Фурман (Ленинград) —10 саннарлыг.

Гроссмейстер Котов (Москва) 9,5 санныг, мастер Борисенко (Ленинград) болгаш гроссмейстер Флор (Москва) — 9 саннарлыг, гроссмейстер Авербах (Москва) болгаш мастер Хасцицын (Ленинград область) — 8,5 саннарлыг, мастер Бан (Москва) — 7 санныг, мастер Симагин (Москва) — 6,5 санныг, мастер Корчной (Ленинград) — 6 санныг болгаш мастер Щербаков (Москва) — 3,5 санныг.

(СЭТА).

Синьхуа агентилели чанкайшичи дээрбечилерниң Бирмада, Лаоста болгаш Таиландыда үүлгедиглериниң дугайында

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дамчыдыр турары:

Чан Кай-шиниң шериглериниң артыышкыннары Каттышкан Штаттарның дужаалы-биле боттарының үүлгедиглерин Бирманың, Лаостуң болгаш Таиландының кызыгаар районнарында күштелдирип турар.

Бирмада туруп турар чанкайшичи дээрбечилер Лаосче кирген болгаш оон девискээринче 100 миль ханылаан деп Рейтер агентилели дыңнаткан. Гоминданчы шериглер дайын үезинде Лаоста ажыглап турган эрги аэродромну катап тургузуп алган. Чоокта чаа чанкайшичи шериглер самолёттардан парашютар-биле октап бадырган чепсеглениишкиннин, ок-чемзекти болгаш өске-даа үүлдерни алган.

Лаостан парлалганың дыннадыгларында чугаалап турары болза, чанкайшичи шериглер Лаостуң девискээринде идепкейлиг дайын чорудулгаларын чорудуп турар. Бо чылдың январьда болгаш февральда Муонг-Коин районунче кирген чанкайшичи бир бөлүк Лаостуң болгаш Бирманың кызыгаар районнарында шериглиг хөй камгалал пунктуларын тургускан. Лаоста Хоун-сан болгаш Фонг-Сали районнарында тулчуп турар чанкайшичи дээрбечилерниң база бир бөлүү база-ла дайын чорудулгаларынга белеткенип турар. Каттышкан Штаттарның дужаалы-биле чанкайшичи шериглериниң артыышкыннары Патет-Лаонуң Фонг-Сали можуда чепсектиг күштериниң бөлүглежишкин районунче халдаашкын кылырынга белеткенип турарын дыңнадыгда демдеглеп турар.

Январьның эгезинден февральдың ортаа үезинге чедир транспорт самолеттары Хоун-Сан можуда Моунг-Ксин районунга чанкайшичи шериглериниң парашют десантызын дүжүргенин чоокта чаа «Нью Таймс оф бирма» солун дыңнаткан.

Гоминданчы шериглериниң Лаос—Бирма—Таиланд үш булунга агрессчи базалар тургузары гоминданчыларның болгаш оларның-биле эвилелде туруп турар даштыкылар-биле чаа дугуржулгазының түңнели болуп турар деп «Нью Таймс оф бирма» солун айыткан. Бо планның сорулгазы Кыдатты шериглер-биле болгаш шериг базалары-биле бүзөөлөөринде. Чанкайшичи шериглериниң Лаосче киргени Лаоска тайбыңчыдыла дугайында Женева дугуржулгазын күүседирин нарыыдып турар деп солуннар демдеглээн. Чанкайшичи шериглериниң ужар-чүүлү Каттышкан Штаттарның күткүлү-биле Бирманың айыыл чогунга кыжанып турарын бирма солуннар бижип турар.

(СЭТА).

МАРКСИСЧИ-ЛЕНИНЧИ ТЕОРИЯНЫ ӨӨРЕНИП ТУРАРЛАРГА ДУЗАЛАМЧЫ

Империализм дугайында ленинчи теория

(Төнчүзү).

тудуп турар, капитализминиң бүгү делегей системазының бүгү талалыг кризизи болур.

Янзы-бүрү ниитилел системаларының—капиталистиг болгаш социалистиг системаларның үр үеде тайбың кожа-хелбээ туруп болурунуң эргежок чугулазы база болдунуп болурун В. И. Ленин үндезилээн. Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг лагерьниң өске-даа чурттарының чазактары боттарының тайбың дээш демисежир хажык чок политиказынга ол үүлдү барымдаалап турарлар.

Марксизм-ленинизм — өскерилбес түңнелдерни болгаш формулаларны хүлээвейн турар, чогаадыкчы эртем, соксаал чок хөгжүп турар эртем болуп турар. Ленинниң ажылдарынга даянгаш, Сталин империализм дугайында генийлиг ленинчи номналды улам ынай хөгжүткен, ниити кризиске хаара туттурупкан капитализмниң амгы үедеги шинээзиниң дугайында марксисчи анализти берген. Империализм дугайында Ленинниң теориязы болунуң улам ынай хөгжүлдезин болгаш байлакшылын Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш акы-дуңма коммунистиг партияларның документилериниңден, оларның удуртукчуларының ажылдарындан ап турар.

• • •

Империализм дугайында Ленинниң генийлиг анализин амгы үениң херек кырында амыдыралының барымдаалары долузу-биле бадыткап турар. В. И. Ленинниң ажытканы, экономиктиг хөгжүлдениң чорудулгалары болгаш хоойлу ёзугаар болуушкуннары, бүгү-ле угланыышкыннары империализмниң улам ыпай хөгжээнинiң хире-чергезин-биле улам-на долу болгаш тодаргай кылдыр илереп турарлар.

Буржуаз экономистерниң медээзин ёзугаар алырга АКШ-та үүгле чаңгыс хуу болуп турар хуу өнчүүлер чурттуң бүгү-ле национал байлааның 59 хуузун эзлеп турарлар, ынчаарга 87 хуу болуп турар чурттакчы чоннуң ең-не ядыы кезинiниң үлүүнге национал байлактың үүгле 8 хуузу онаажып турар. АКШ-тың кара металлургиязында сес монополиялар тергиндеп турарлар, олар 1952 чылда чурттуң кан талазы-биле бүгү-ле бүдүрүлге күүүлериниң 84 хуузун контрольдап турганнар. Автомобиль үлетпүрүнге үүгле үш, электротехникаынга ийи фирмалар, химиянынга болгаш алюминиинге—үүгле бир-бир концерннер шиитпирлиг ужур-дузалыг болуп турарлар. Өскеда чурттарда байдал база-ла ол ышкаш.

Саң-хөө капиталының магнаттарының эвээш санныг бөлүктериниң күүүзү амгы үеде улам-на өскен. АКШ-та канчаар-даа аажок улуг 66 корпорациялар экономиканың кол-кол бүгү-ле адырларын контрольдап турарлар. Ол корпорацияларны эзлеп баштап турар 127 кижи чурттуң бүгү-ле иштики болгаш даштыкы политиказын колдуунда-ла баш билип турарлар.

Бүгү капиталистиг делегейни каш борбак хөөлекчи чурттарның саң-хөө талазы-биле дарлап турарының үндезини—капиталды үндүр сөөртүү болур дээрзиниң дугайында В. И. Ленинниң айтыышкынын капиталистиг амыдыралдың боттуг байдалы бүзүреллин-биле бадыткап турар. Чижээ, 1914 чылда даштыкыга хуу америк капитал салыышкыны 3 миллиард доллар четкен, 1930 чылда олар 7,5 миллиард чедир көвүдээн, 1943 чылда 8 миллиард түңге четкен, а 1953 чылдың төнчүзүнде даштыкыга америк капитал салыышкыны 16 миллиард доллардан дыка ашкан. АКШ-тың садыг министерствозунуң органы «Сэрвей оф каррент бизнестиң» медээзин ёзугаар алырга, 1947 чылдан 1953 чылга чедир үениң дургузында даштыкы чурттарга америк капитал салыышкыны, катап салган капитал салыышкыны-биле кады барык-ла 21 миллиард доллар көвүдээн. Амгы үеде АКШ-тың даштыкыда капитал салыышкыны Англияның, Францияның болгаш өске-даа капиталистиг чурттарның даштыкыда капитал салыышкынын катай алганының ниити түңүнден ажып турар.

Даштыкыже үндүр сөөртүү турар капиталдан монополиялар улуг ажык кончааны ап турарлар. Ол ажык-кончаа 1950 чылдан эгелээш, чыл бүрүзүнде барык-ла 2,2 миллиард доллар болуп турган деп, АКШ-тың садыг министерствозунуң тускай медээзи көргүзүп турар. Ол-ла медээни ёзугаар алырга чаңгыс-ла 1952 чылда америк салыкчылар даштыкыда нефть үлетпүрүнүң бүдүрүлгелеринде салган 4,5 миллиард доллар капиталдан миллиард доллар ажык кончааны алганнар. Нефть магнаттары даштыкыда капитал салыышкынындан ажык-кончааны Американың Каттышкан Штаттарының боттарындаазындан барык-ла үш катап хөйну ап турарлар.

Амгы үениң байдалы капитализмниң иришкининиң болгаш маңгыстаашкынының күштелишкини-биле, чединмес түрегелдиң, ажыл чок чоруктуң, өртеү-ненiң аартаашкынының, трестилериниң мөлчүгелиниң, милитаризмниң, политиктиг реакцияның өзүлдези-биле, монополияларның ажык-кончаазының өзүлдези-биле тодаратынып турар. АКШ-тың чизе бюрозунуң медээлерин ёзугаар алырга бүгү америк өг-бүлелериниң 72,2 хуузу аргастанып амыдыраарынга дөңгүү-ле четчир минимумдан безин эвээш орулгалыг болуп турарлар. 1952 чылда Францияның болгаш Италияның ажылчыннарының холга алыр шалыны дайын мурнундагызының чартыындан эвээш болган, Англияда ол дайын мурнундагызындан 20 хуу кулу болган. 1946—1953 чылдарда АКШ-та шериг чарыгдалдарының ниити түңү, барык-ла 250 миллиард доллар болган. АКШ-тың чоннуңдан үүгле дорт үндүрүглер 1952—53 бюджет чылында, саазын акшаның үнезинин кудулааны-биле алырга, 1937—38 бюджет чылынга деннээрге 12 катаптан ажыр өскен. Фашизм, маккартизм деп үүл, мактатынган буржуаз демократия деп үүл дээрзин ажылчы массалар практикадан улам-на билип бар чыдарлар.

Капиталистиг чурттарда ажылчы чоннар капиталдың дарлалынга удур үзүктел чок шудургу демиселди чорудуп турарлар. Чижээ, АКШ-ка 1952 чылда 5.117 ажыл соксадыышкыны болган, аңаа 3,5 миллион ажыг кижи киришкен, 1953 чылда—2 миллион кижи киришкен 5.100 стачкалар болган. 1954 чылда бүдүн чартык миллион ажылчыннар киришкен 3.450 ажыл соксадыышкынары болгулаан. Ажыл соксатканнар ажыл төлевирин бедидерин, реаксылыг хоойлуларны дүжүрерин негеп турганнар.

Ленинчи теорияның кол болгаш үндезин үүлүн: империализм дээрге, өлүп турар капитализм-дир дээрзин төөгүлүг хөгжүлденiң доктаадыр арга чок чоругдулгазы тода болгаш көскү кылдыр бадыткап турар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязы болза, ажыл-агыйның капиталистиг системазының бүстүп дүшкениниң, бүдүрүлгениң чаа, коммунистиг аргазының турграстунганының эгези-биле капитализмниң ниити кризизиниң бирги чадазының эгези-биле демдеглетинген. Делегейниң ийиги дайыны империализмге чаа согуушкунну таварыштырган, капитализмниң ниити кризизиниң ийиги чадазы болган.

Бистиң үевисте чер кырының чурттакчы чоннуңун үштүн бир кезиниңден хөйү—900 миллион ажыг кижи тайбың-ның, демократияның болгаш социализмниң күүүлүг лагеринде каттышкан. «Демиселдиң төнчүзү кедизинде барып, Россия, Индия, Кыдат болгаш өске-даа чурттар чоннуң кончуг хөй нуруузу болуп турарындан хамааржыр. А чоннуң чогумна ол кончуг хөй нуруузу бодунуң хосталгазы дээш демиселче сөөлгү чылдарда кайгамчык дүргени-биле хаара туттунуп турар, ол утка-биле алырга, делегей демиселиниң бүрүн шиитпири кандыг болурул дээрзинге чигзинигниң хөлегезидаа турбас. Бо утка-биле алырга, социализмниң ең сөөлгү тиилелгези черле чайлаш чогу-биле хандыртынган» дээрзиниң дугайында В. И. Ленинниң өттүр билип чугаалааны сөстерин амыдырал бадыткап турар. (Чсг., т. 33, арын 458).

Төөгүлүг болуушкуннарның чорудулгазын атказар тыртыптар ындыг күштер делегейде чок. Капиталистиг чурттарның ажылчы массалары боттарының ядарангай байдалындан үнериниң аргазын национал болгаш социал хосталга дээш, империализмниң бүгү системазынга удур шиитпирлиг демисел чорударының оруктарындан идепкейлии-биле дилеп турар апарганнар.

А. ПОЛЬЩИКОВ.

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кулумчузу, бажын № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3 — 62, редакторнуң оралакчызының иштики информация, чагаа, үлетпүр транспорт кылдистериниң—3—88, харыысалгалыг секретарының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, көдээ ажыл-агый, культура болгаш амыдырал кылдистериниң база бухгалтериянын—3—65.

ТС—01592. Культура эргелелиниң типографиязы